

*MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI KÜZDELEM,
MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETE*

A MAI MUNKANÉLKÜLISÉG PROBLÉMÁJA ÉS ORVOSLÁSA

ÍRTA:

KOVRIG BÉLA

MINISTERELNÖKI FOGALMAZÓ,
A MUNKANÉLKÜLISÉG ELLENI KÜZDELEM
MAGYARORSZÁGI EGYESÜLETÉNEK TITKÁRA

BUDAPEST,
MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMI NYOMDA.
1924.

ÖT ESZTENDEJE annak, hogy a harci zaj elült, súlyos évek multak el felettünk, csonka ország csonka gazdasága felett. Csak most a békekötést követő annyi keserves esztendő után, a tikkasztó nyár sivár kietlenségében kitörő tömegnyomor jajszavára ébredünk a trianoni valóságra. Most a szanálási korszak kezdetekor, kihült gyárkémények, utcákon üres szemekkel, csüggedten kóborgó szárnyaszegett existenciák ráznak fel bennünket a fájdalmas valóra. Mert csak most a tömegnyomornak, munkátlanságnak, leplezett elkeseredésnek és gyűlöletnek, a kétségbeesésnek és meghasonlásnak rettentő chaosában látjuk, hogy hova jutottunk, megértjük mit jelent számunkra egy kurta szócska: Trianon.

Ha aggódó szemünk tovafut az elborult láthatáron, a fekete háttérből egy sápadt arc kemény éle bontakozik elénk. Erős marcona vonalak, mély barázdák szántotta homlok, messziről bágyadtan sugárzó tekintet, ajkak körül tompa resignatio. És bármerre járunk a főváros maltertömegei között, minden utcasarkon, fordulónál elébünk mered e sápadt arc kérdő, dermesztő, vádló, sértően fenyegető komor tekintete. Tavasszal még kevés ilyen arccal találkoztunk. Ma körül-fognak, üldöznek bennünket és minden kiáltásnál hangosabban szólnak a ráncok, sírnak felénk a gondtól lázasan égő fájdalmasan sötétlő szemek.

Munkanélküliek.

Különös sorsok! Midőn a magyarság megfeszített munkája nyújthat egyedül reményt egy szebb, boldogabb, tisztultabb jövő kibontakozására, az ország kormányzói minden jóakarát dacára sem tudnak munkaalkalmat találni e megcsonkult, leapadt, kicsiny magyar népcsalád tagjai számára.

Válságok okai:

Sokan merőben lokális szempontokból Ítéelve a társadalmi és gazdasági fejleményeket, kisebb-nagyobb arányú szükségmunkáktól, helyi jelentőségű rendszabályoktól várják a ma nyomasztó munkátlanságának orvoslását.

Átfogó tudású nemzetközi gazdasági tekintélyek már régen felismerték a munkanélküliséget maga után vonó gazdasági válságoknak bizonyos ciklusokon belül, törvényszerű pontossággal való megisméltlődését. *Pigou tanár magáévá tette Jevonsnak a naprendszerben történő változások és földünk gazdasági viszonyai között fennálló causalis függőségéről szóló elméletét.* Szerinte a napfoltok elváltozásai kozmikus eltolódásokkal járnak, amelyek kifejezésre jutnak a Föld klimatikus viszonyaiban, az időjárás változása pedig természetszerűleg döntő behatással van a terméseredményekre, közvetve a lakosság többségének megélhetési viszonyaira.

A nyersanyag-productio nagysága, a kereskedelmi forgalom mérve, az ipari szükségletekkel szemben fennálló kereslet nagysága, tehát végső eredményben kozmikus okokra vezethető vissza.

J. A. Hobson a világ gazdasági válságok okát kutatva, azon elméletet állítja fel, hogy *a válságok előidézője a túlzásba vitt takarékoság.* Ugyanis a lakosság egy része jövedelmének aránytalanul nagy részét nem consumálja, hanem a termelés folyamatába investálja; túltermelés áll elő, annak összes, ismeretes következményeivel.

Ottolenghi turini egyetemi tanár válságelmélete vall a legrealisabb elgondolásra: magas árak mellett a kecsesgetető emelkedő profit a megtakarított tőkéknek nagyobb arányú befektetésére vezet, aminek következménye egy bizonyos határon túl bekövetkezett túlproductio, amelynek ár-, tehát egyszersmind profitcsökkentő hatása a befektetett tőkéknek a termelő folyamatból való kivonásában nyilvánul meg. A productio mindaddig csökken, amíg a fogyasztás a túlproductio idején felhalmozott készleteket fel nem szívja. Mihelyt a készletek hiánya következtében a termelés a közvetlen fogyasztás számára dolgozik, a kereslet és kínálat egyensúlya helyreáll, az árak, tehát a profit lassan emelkedik, a kedvező üzletmenet pedig a tőkéseket újabb tőkék befektetésére ösztönzi. Az emelkedő tendentia újabb túltermelési periódus bekövetkeztéig tart. *Ottolenghi* tanár a bekövetkezendő válságok időbeli előzetes megállapítását tartva szemelött, *gazdasági barométer szerkesztését javasolja.* Tervezete szerint minden egyes industrialisait állam gazdasági életének minden fordulatáról, termelésének eredményeiről, a fogyasztás mérvéről, áru- és értékgorgalmáról, hiteléletéről pontos és állandó kimutatásokat kell készíteni, melyeknek alapján szerkesztett graphikonokból az illetékes köz- és magángazdasági tényezők levonhassák a megfelelő következtetéseket.

Midőn a barométerenként felhasználható graphikonrendszer a túlproductio bekövetkezésének közeledtét jósolja, a hitelfeltételek megfelelő változtatásával, a termelés korlátozását aránylagosan végrehajtó kartellek alakításával és egyéb pénzügyi, gazdaságpolitikai rendszabályokkal az illetékes factorok elejét vehetik, a mindenkor túltermelésbe és válságra vezető egészségtelen magas konjunktúrák kialakulásával. Ottolenghi javaslatát Maynard Keynes is elfogadta és Angliában a cambridgei egyetem, valamint a London School of Economics and Politics, Franciaországban a Société des Informations, az Egyesült-Államokban pedig a Harvard-egyetem közgazdasági szerkesztik nemcsak saját államnk gazdasági életét, hanem a világ összes gazdasági életmegnyilatkozásait jelző gazdasági barométert.

Kirkconnell, winnipegi tudós szerint a világgazdasági válság oka, hogy a világgazdasági egyensúly helyzetét biztosító centripetális erőket lerontja az egyes nemzetek, háború folyamán nagyranőtt sovinizmusának centrifugális ereje. A jelen gazdasági rend, az ipari és kereskedelmi forradalmakból tervszerűtlenül bontakozott ki és csupán e nagyfokú industrializáláson felépült pénzgazdasági rendszer tette lehetővé Európa népességének a múlt század folyamán bekövetkezett rohamos gyarapodását. Hiszen Európa népessége 1500-ban 70 millió, 1800-ban csak 170 millió volt, míg 1900-ban felül emelkedett a 400 millió, a népesség nagy elszaporodását lehetővé tevő ipari és kereskedelmi forradalom hatását elsősorban az iparosodás terén vezető államok népességének szaporodásában láthatjuk.

Anglia népessége	1760-ban	6 millió
1922-ben	46	„
Egyesült-Államok népessége.....	1800-ban	5 „
1921-ben	105	„
Oroszország népessége	1722-ben	14 „
1914-ben		175 millió.

Az európai hatalmas, megnövekedett néptömegek a legteljesebb függőségben állanak úgy egymással, mint a tengerentúli államokkal szemben. Hiszen a háború előtt Sweiz kenyérmagszükségletének 78'o-át importálta, Anglia annak 75%-át, Németalföld pedig 66%-át. Az utolsó emberöltő folyamán kifejlődött komplex gazdasági rend az egyes államok világmunkamegosztáson alapuló együttműködésén fejlődött tovább és így természetszerűleg a hármás focusnak, London, Berlin és New-York kölcsönviszonyainak háborús felbomlása a másfél-

százados árja, ipari civilizáció alapjainak széthasadását jelentette. A háború előtti civilizáció, fejlődéséért és haladásáért feláldozta nyugalma és a német jóvátétel rendezetlensége, a szövetségközi adósságok kérdésének megoldatlan volta, Európa fizetési mérlegének az Egyesült-Államokéval szemben már 10 esztendő óta emelkedő passivitása felborította a világ pénzügyi viszonyoknak háború előtt nemzetközi arbitrage-üzletekkel és arányos áruforgalommal fenntartott egyensúly helyzetét. *A jelen világgazdasági válság és munkanélküliség az árja ipari civilizáció agóniája.*

Európa újjáépítése felé az első lépés a bajok megállapítása; a megállapított tények orvosszerének felkutatása pedig a második. Miként a békés esztendőben a tuberkulózis ellen orvosi kongresszusokat tartottak, aként Brüsszelben Európa pénzügyi szakértői, Porto-roséban a kereskedelmi forgalom expertjei, Genuában pedig politikusai igyekeztek rátalálni a vén kontinens beteg gazdasági életének gyógyszerre.” Ma már ott vagyunk, hogy a műveit világ minden tájékozott embere előtt ismeretese azok az eszközök, amelyekkel Európa és vele a világgazdaság ismét az emberiség számára nyugodt, józan megélhetést biztosító békés fejlődés útjára léphet. Hátra van az eszközök alkalmazása.

A hadviselő államokban a hadi ipar az egész gazdasági életet átfogó gyors és nagyméretű változást idézett elő. A háború előtt való mezőgazdasági jellegű Franciaországból erősen industrializált állam nőtt ki a népek csatájának rettenetes kavargásából. Máról holnapra lőszert gyártottak a hajdan békés eszközöket, szerszámokat készítő gyártelepek. Az óriási haderők technikai szükségleteinek gyors fokozódásával szántóföldeken amerikai gyorsasággal új ipartelepek, gyárkémények emelkedtek. Munkanélküliség helyett mindenütt óriási munkáshiánnyal találkozunk, túltermelés helyett az államférfiak, a hadvezérek csak fenyegető hiánnyal panaszkodnak. Egyének és közületek (állam, önkormányzat stb.) fizetőképességét a termelőnek nem kell tekintetbe vennie, mert egy hatalmas fogyasztó, akinek fizetőképességét kritika tárgyává tenni egy gazdasági tényező sem merészkedik, — a hadsereg — fékezhetetlen mohósággal szívja fel a polgári társadalom vásárlóerejét felülmúló felesleget.

A nyersanyagok mennyisége által vont határokon belül az összes államokban hatalmas gyáripár fejlődik ki, melynek nagyságát még fokozza, hogy a blokádok következtében némely állam kénytelen

rátérni oly gyártmányok előállításának szervezésére, amelyekben a békebeli viszonyok között mutatkozó szükségletét behozatal útján fedezte, valamint kénytelen némely elsőrendű szükségleti tömegcikket pótlókkal, vagy pótlékokkal, utánzatokkal helyettesíteni (papirosszövet, papiroscerna, sütőporok, salakértékesítő gépek, mesterséges tápszerek, tojáspótlék, kávépótlékok és mesterséges édesítő szerek stb.). *Hatalmas gazdasági világszervezet bontakozott ki, melynek alapja a háború, célja a háborús szükségletek kielégítése volt.*

Természetes, hogy a háború gyors befejezése után a világ-gazdaságnak nemzetközi átszervezése nélkül a rodbertusi centralizált állami gazdasági szervezetek helyébe a gazdasági és szociális anarchia lépett.

A győztes államok diadalt zengő harsonái elnyomták a gazdasági állapotok felett emelkedők jogos, de félnék kritikáját. Míg az ententenál egy-két esztendő kellett, hogy a győzelemtől ittas közhangulat lehiggadása után megnyilatkozzék a jobb belátásból eredő megdöbbenés hangja, mely fájdalommal panaszolja a világháború pusztítását, — addig a legyőzött államokban a zűrzavarból politikai tőkét kovácsoló s uralomra jutott elemek által vezetett, a háborúban lelkiileg és testileg demoralizált néprétegek a pillanat kétségbeejtő sivárságának, az összeomlás után való nélkülözésnek, minden gazdasági és szociális bajnak, veszteségnek okát egyes politikai rendszerekben, bizonyos pártok és osztályok uralmában, államfők jogainak korlátlanágában, a közigazgatás rendszerének hibás felépítésében, a háborús és háború előtt való gazdasági rendszer mélyén rejlő hibákban látták, eltekintve attól a tényről, hogy *a gazdasági anarchiának legfőbb oka a talaját — a háborút és háborús keresletet — vesztett gazdasági rendszer.*

Ennek a gazdasági rendszernek volt folyománya Németországban az egymilliószázezer munkanélküli és részben ennek a ténynek következménye volt Lloyd Georgenak a vak sovinizmus jegyében folytatott választási kampánya, mely a széles tömegek figyelmét a gazdasági bajoktól Viktória istenasszonyra fordította.

Az 1919. esztendőben a széles utcákon és tereken hömpölygő munkanélküliek alkották a forradalmak és Spartakusz-zavargásuk tartalékhadseregét. A legnagyobb fizetőképességgel rendelkező megrendelő: a hadsereg megszűnt, a népesség fizetőképessége a minimumra csökkent, a nyersanyagok beszerzését a valutadifferenciák

meghiúsították s a javaknak a kereslet és kínálat gazdasági elve alapján szervezett forgalmát lehetetlenné tette a blokádnak, a forgalmi eszközök hiánya, a számtalan demarkációs vonal. Az egy esztendővel ezelőtt dübörgő gépek, a millió és millió tonna szén emésztő kazánok hidegen, tehetetlenül álltak.

A háborúból hazatért életerős emberek, várva a társadalom háláját a számtalan ütközet fádalmiért, a katonai hősiességért, otthon angolkoros gyermekeik táplálására képtelen anyáknak minden jajszónál kiáltóbb tekintetével találkoztak. Az apa elindult otthonából állást, közvetve családjának betevő falatot keresni. Az üzemek kihaltak. Munkára szólító túlközlés nem zavarja a reggel, vihar előtt való csöndjét. De a város ébred! A gyár sipja helyett egy mindennél erősebb hang hívja össze a munkások ezreit; a gyomor korgása. A nélkülöző, éhező csoportok megindulnak. Csoport csoportra talál, kanyargó folyammá dagad a már csak magukban bízó és semmiben sem hívők végtelen sokasága. A folyamok beláthatatlan emberóceánba torkollanak, a feszültség nőttön-nő s egy jelszó csattan ki a pattanásig feszült légkörből forradalom!

Hogy mi jött azután, mindannyian tudjuk és hogy ez nem következett be mindenütt, annak oka részint a gazdasági élet gyors újjászervezése, az államhatalom erejének nagyobb ellenálló képessége, részint a különböző fajú munkástömegeknek, hol élénkebb, hol nyugodtabb vérmérséklete. Sok tekintetben meg kell értenünk a munkásság, helyesebben a nélkülözők politikai magatartását, ha tekintettel vagyunk a magára hagyott, kereset nélkül levő, háborúban elcsigázott egyén lelkiállapotára, aki biztos eszköze, hol számító, hol fantasztá agitátorok céljainak.

A háború után való munkanélküliség három csoportba osztályozható. A legyőzött, a győztes és a semleges államokban levő munkanélküliségre.

A közös ok mindháromnál *a piacok kapacitásának szűkülése*. Németország termelvényeinek, a belső fogyasztástól eltekintve legnagyobb fogyasztói a gyarmatok voltak és az Oroszbirodalom Anglia széntermelésnek egy részét Franciaországba, Olaszországban és az európai semleges államokba szállította, valamint a tengeri fuvarozás lebonyolítására használta fel. Svájc hímző- és óraparának termelvényeit ontotta az európai piacra, míg az Egyesült-Államok évről-évre több kész- és félgyártmányt vetettek a nemzetközi piacra.

Németország ipara elvesztette a saar-i medencét, Felső-Szilézia egy részét és nélkülözi azt a sok millió tonna szenet, amit a Ruhr-vidék tárnáinak mélyéből, jóvátétel fejében szállít az ántánt-hatalmaknak. Valutájának elértéktelenedése következtében képtelen ipara foglalkoztatása végett nyersanyagot importálni, termelvényeinek versenyképességét az *anti-dumping*-billek teszik tönkre. Anglia a termelt szén egy részét képtelen Franciaországban elhelyezni, tekintettel arra, hogy Franciaország a Saar-vidék és a jóvátétel címén nyert szén birtokában további szükségletet nem szenved. Ennek tulajdonítható, hogy míg 1915. decemberben az angol szénkivitel $6\frac{1}{2}$ millió tonna: volt, addig 1921. decemberben csak $4\frac{3}{4}$ millió tonna.

Németország lakosságának hanyatló fizetőképessége a német kávéfogyasztás, illetve brazíliai kávéimport csökkenésére vezetett, minek következtében a kávétermelésre alapozott brazíliai termelés érdekeltjei kisebb profitra téve szert, Angliából kevesebb textil-ipari cikket importáltak.

A nemzetközi árucseré kimutatható hanyatlása a tengerentúli forgalom csökkenése következtében az angol „*oversea trade*” is hanyatlásnak indult. A nagy profit biztosítására, amely a szénnel szemben mutatkozó külföldi kereslet csökkenésével egyidejűleg megcsappant, a bányavállalatok a munkabérek csökkentésében látták a magas osztalékok biztosításának hathatós eszközét. A bányásztrájk kitör, a gyáripar tüzelőanyag nélkül áll, a munkanélküliség nőttön-nő, azzal együtt a tömegek hanyatló fizetőképessége válságba rántja az elsőrendű szükségleti cikkeket termelő ipart is.

A svájci munkanélküliek száma bizonyítéka, hogy a magasra értékelt valuta épp olyan hátrány az állam iparára, mint a lerongyolódott, mert minél jobban emelkedik az értékelésben, annál kisebb az áruk exportjának lehetősége (óra és himzőipar válsága).

Az orosz piac megszűnése óta számos állam képtelen készletét elhelyezni és ipari termelvényeit a nép élelmezésére fordítandó élelmiszerekkel kicserélni. Ez utóbbi tényre állapítja Vanderlip azt a feltevését, hogy Anglia és Németország a közeli jövő diplomácia csatáit együtt vívja meg a piacokért és a fizetőképes nemzetek újjászületéséért.

A győztes és legyőzött államokban felmerült munkanélküliség okait letárgyalva, Hollandia és Spanyolország munkanélküliségének főokát mindkettőnek magasra értékelt valutájában és abban látom,

hogy a legtöbb állam, visszatérve a vámvédelemhez, gátat vet a nagyarányú kiviteli lehetőségeknek.

A szanálási periódus kezdetén súlyosbodó magyar munkátlan-ságnak is vannak az általános európai gazdasági válságot előidéző jelelligéiken kívül speciális, az ország jelenlegi gazdasági helyzetéből folyó okai.

Szédületes konjunktúrát teremtett százezrek számára a korona-esséssel járó átláthatatlan imbroglio. A törvényes fizetési eszköz vásárló erejének állandó csökkenése mind gyorsabb és sebesebb működésre készítette a bankóprést és matematikai bizonyossággal igazolódott J. St. Lewinski tétele, hogy *infláció mellett először a váltómfolyamok, majd a nagybani kereskedelem, később a behozatali és kiviteli áruk ára emelkedik és csak ezeknek magasbatörését követi a belföldi termelvények drfejlődése és végül a munkabér.* Ez a folyamat biztos és busásan jövedelmező alapot nyújtott a kiviteli tevékenységnek, melylyel kapcsolatos arbitrage és valutaüzlet hatalmas lendülettel fejlesztette a bank és hitel életet. A drágulás létráján utolsónak kullogó emberi munka olesósága és a sorrendben vezető valuta-árfolyamok az ország pénzügyi és gazdasági leromlásának dacára, nagyarányú látszat-konjunktúrát teremtettek, amelynek áldásait élvező százezrek fokozottabb igényeinek kielégítése ösztönzőleg hatott — a kizárólag belföldi piacra dolgozó iparágaknak is. A valutaárfolyamok gyors emelkedése a spekuláció örvényébe taszította azokat is, akik létük alapjául az utolsó sorban átértéklődő munkájukat tekintették. A devizaközpont létesítésekor ezek az elemek a tőzsdéhez folyamodtak. A tömegeknek a tőzsdére való özönlése viszont lehetővé tette az ipar számára a szükséges tőkeerő előteremtését úgy, hogy iparvállalataink a legszélesebb rétegektől nyerték üzemi tőkájukat, míg viszont a kivitel hasznában részes vállalatok részvényeinek árfolyam-emelkedése általános és gyakori *hausse-mozgalmakkai* járt, amelyből eredő haszon kitöltötte a fizetésből élő középosztály megélhetési költségei és kereseti lehetőségei között fennálló szakadékot. *A tőzsdén keresztül tehát szoros összefüggésbe került a közönség tőkeit igénylő ipar és az ipati konjunktúrát tőzsdei nyereségek formájában élvező nagyközönség.* 1923. őszén a tőzsde a termelés és fogyasztás fundamentumává lön. Ekkor következett be a sorsfordulat. A részvények árait magasbahajtó koronásülyedés megáll, bukásában hirtelen megtorpanó korona-kurzuson keresztül zúdul a drágaság áradata, melynek

szintje eléri és itt-ott felülmúlja a világparitást, mely momentum visszahat az ipari exportot előmozdító emberi munka olcsó voltára és azt megdrágítva veszélyezteti a magyar ipar versenyképességét a világpiacokon. A hausse-momentumok kimaradása és a heti magas kamattalB realizálásra bírja a spekulációt, ami az ipar számára lehetetlenné teszi a termelés kontinuitásához szükséges újabb tőkének a tőzsdén keresztül való felszívását. A kül- és belföldi korona-kurzus közötti különbséget, anyagbeszerzési nehézségek, vasutak tarifaemelési, a munkabér természetszerű emelkedése, fekete fellegek-ként tornyosulnak a hazai gyárkérmények felé. A tőzsei helyzet rosszabbodása sokakat *életnívójuk siilyesztésére késztet, kiknek csökkenő fizetőképessége szűkíti a belső fogyasztó piac kapacitását.* A fővárosi fogyasztóközönség fizetőképességét igazolja, hogy Budapest ipari és kereskedelmi forgalma, húst és kenyeret leszámítva, az elmúlt időszakban mennyire lecsökkent.

1923. november.....	256.20	millió sv. franc.
1923. december.....	264.78	„
1924. január	212.02	„
1924. február	241.24	„
1924. március	138.47	„
1924. április	126.92	„
1924. május	—	
1924. június	135.60	„

Arról a folyamatról, mely 3 évvel ezelőtt vette kezdetét és fejlődésének idejében az ipar és a közönség fogyasztóképességének örvendetes javulását mutatva, az első komoly megrázkódtatás pillanatában kitűnt, hogy csalóka délibáb csupán, melynek medrében haladva, a magyar gazdasági élet anarchiájára, *a tradíciókkal rendelkező magyar társadalomnak néhány szerencsés üzletembertől való függőségére* és demokratikus intézmények kifejlesztése helyett, *Mammon plutokratikus uralmára vezet.*

Az ország sorsáért felelős államférfiak bölcsen belátták, hogy a baj oka a gazdasági élet vérkeringésének beteg volta és az érték-állandóságot kifejező csereeszköz hiányának tudták be a társadalmi és gazdasági élet agóniáját.

Elyként rögzítették le, hogy gazdasági helyreállításunk kiinduló pontja pénzügyeink rendezése. Jól tudták, hogy *pénzügyi szanalás gazdasági válsággal jár, miként gazdasági válságot vont maga után*

Kankrin gróf orosz (1839-1843.) pénzügyi reformja, az argentiniai pénzügyek 1882.-i szanálása, az 1886.-i japán finánc-reform, végül Rasin cseh pénzügyminiszter programjának végrehajtása és az ausztriai szanálás. Jobb néhány hónapi válságot elszenvedni abban a meggyőződésben, hogy az azt követő fejlődés biztos, előre kitűzött célhoz vezet. Válság van és az átmeneti időszakban ellehetünk készülve annak terjedésére és mélyülésére. Szomorú tudatában annak, hogy a gazdasági válság nemcsak erős ipari organizációkat érint, hanem kizárólag munkájukból élő és esetleg családjukat fenntartó egyéneket is, meg kell találni az utakat és módokat, hogy megakadályozzuk számos existencia pusztulását, mert a korona stabil volta lehetetlenné fogja tenni mindazon kereskedelmi és ipari alakulatok prosperálását, melyeknek alapja az árak biztosra vett emelkedése volt és nélkülözik a szolid vezetést. Visszaemlékezhetünk a nagy bécsi válság tanulságaira, akkor is a rosszul fundált vállalatok összeomlása rázkódtatta meg még a jó nevű Bode ne redit Anstaltot is és hazánkban is időszerű, ha akár az ausztriai Bankkommission, akár az angol ellenőrzési rendszer értelmében a kormány a Pénzügyi Központnál független ellenőrző szerv útján megvizsgálhatja úgy a kimutatott saját tőkék lejegyzésének és befizetésének komoly voltát és az ügyfelek depót-inak integritását. A bank és hiteléletnek általam idejekorán sürgetett ellenőrzése nagyobb megrázkódtatásoknak vette volna elejét és a közel jövőben való végrehajtása csökkentené a bukásokkal kapcsolatos magántisztviselői m unkanélküliséget.

Az értelmiséghez tartozó másik szűkebb csoportnak munkanélküliségét a közigazgatás átszervezése idézi elő. A létszámcsökkentés áldozatainak nagyrésze képtelen elhelyezkedést találni, az eredeti medrébe visszatérő gazdasági életfolyamatban és súlyos agrár-szociális nyugtalanságra adna okot ezen állástalanoknak tömeges földhözjuttatása.

Munkanélküliek száma.

Míg Andor Endre h. államtitkár f. é. januárjában a munkanélküliek számát, családtagok nélkül, maximálisan 30.000-re becsülte, addig a szakszervezetek április hó végén 22.327 segélyezett szervezett munkanélkül álló tagot tartottak nyilván, mely szám a szervezett munkásság 11.6%-nak felelt meg. Májusban az arányszám némi

emelkedést mutat; 22.667 tag (11.7%). *Julius L-re az arányszám 12%-ra emelkedik, a segélyezettek száma pedig 24.598-ra.*

A szakszervezeti tanácsnak július hó 1-ről kelt és a „Világ” július hó 20-án közölt kimutatása szerint a munkanélküliek segélyében részesülő tagok száma 1924. július 1-én szakmánként a következő volt:

Ipar:	Munkanélküliek száma:	Szervezett tagok hány %-a?
Aranyművesek	85	14·7
Borbélyok	6	1·1
Bőrmunkások	146	25·5
Bőröndösök	13	2·4
Cipészek	1.040	9·6
Élelmezési munkások	439	13
Építő munkások	7.936	41·02
Famunkások	1.711	13·3
Grafikusok	63	7·8
Husipari munkások	980	25·9
Kereskedelmi alkalmazottak	142	2·3
Könyvkötők	282	7·8
Magántisztviselők	364	5·9
Mintakészítők	68	15·1
Nyomdászok	980	12·8
Pénzügyi tisztviselők	2.264	41·1
Segédmunkások	98	6·1
Szabók	215	3·1
Szállítási munkások	26	0·5
Szálloda és éttermi alkalmazottak	812	32·4
Szobrászok	91	27·5
Textilmunkások	8	0·3
Kalaposok	29	7·1
Üvegesek	85	17
Vasmunkások	6.690	14·8
Zenészek	5	0·6
Összesen	24.598	12

Iparunk helyzete.

Ha a magyar ipar helyzetét vizsgáljuk, néhány speciális üzemen (villanyégő, szérumgyártása stb.) kívül minden vonalon hanyatlás mutatkozik. *A hajdan híres magyar szeszipar az export piacra irányuló szállítás költségei teszik versenyképtelenné; cukoriparunkat pedig a nádcukor termelés költségeinek rohamos csökkenése* (Cubában 100 fontonkint 1919-1920. években 8-52 dollár, 1922-23-ban 3.57 dollár az előállítási költsége) *fenyegeti.*

A vas- és gépiparunk hanyatló konjunktúráját átmeneti jelenségnek minősíthetjük, mert mihelyt megszűnik a német vas- és gépipari készletek külföldi kiárúsítása, az előttünk megnyíló keleti piac, különösen Bulgária és Törökország vásárlásai remélhetőleg kárpótolni fognak bennünket, a nyugati megrendelések kimaradásaért.

A malomipar terén különösen a vidéki vámmalmok válsága fenyeget, mert a csonka ország legalább 3.000 örlő és körülbelül 1.000 daráló malma nem áll arányban magtermelő területeink kiterjedésével. Bár igaz, hogy a *tégla-kar telibe* tömörült gyárak 1920. évi 14 millió drb. téglá termelésével szemben a múlt esztendőben 55 millió téglát szállítottak le, ez a mennyiség is csak 15%-a a gyárak kapacitásának és a „Pester-Lloyd” f. havi egyik számának, hasábjain építőiparunk egyik vezér-egyénisége igen pesszimiztikus színekkel ecsetelte a hazai építőiparunk jövőjének képét.

Nyomdaiparunkban mutatkozó munkahiány oka, hogy *nyomdaiparunk kapacitása Csonka-Magyarország szükségletének 3-5-szöröse* (Méltán híres *gummi-iparunkat Cseh-Szlovákiában és Ausztriában mutatkozó túlprodukcio nyomja*, míg a városi középosztály életstandardjának sülyedése az öltöztetési iparágak válságának előidézője. *Az ország mezőgazdasági iparának fejlettségei jellemző, hogy a legfontosabb mezőgazdasági termelvények ipari feldolgozását a hazai Mezőgazdasági ipar nemcsak elvégezheti, hanem a jelenleginél 3-4-szer nagyobb-, búza-, árpa-, burgonya-, cukorrépa-, dohánytermést is fel tud, malom-, sör-, szesz-, cukor-, dohányipaiunk dolgozni. A hazai mezőgazdasági ipar pangását tehát nem annak technikai és organizatótikus gyengéi okozzák, hanem részint mezőgazdasági termelésünk maradi volta, részint a kivitelt gátló külföldi kormányintézkedések. A Nemzetek Szövetsége pénzügyi bizottságának jelentésében olvashatjuk, „hogy az ország mezőgazdaságával kapcsolatos ipara is még távol áll a fejlődés*

teljes fokától és az infláció és a tilalmak védelme bizonyos új iparokat fejleszt ki, amelyek nincsenek semmiféle vonatkozásban természeti segélyforrásaival és az ilyen iparoknak ilyen eszközökkel való kifejlesztése eltéríti a tőkét a maga főtermelésétől; később „ami a behozatalt illeti, tanácsoljuk a korlátozások és tilalmak gyors csökkentését.” A Pénzügyi Bizottság első észrevétele a fentebb mondottakból kitűnőleg téves, mert a magyar iparfejlesztőknek idejekorán gondjuk volt a mezőgazdasági ipar kapacitásának növelésére, de *az ország-sonkítással járó mezőgazdasági produkció-csökkenés nem nyújt elegendő nyersanyagot ezen évekkal ezelőtt virágzó iparágaknak.* A remedium tehát nem a mezőgazdasági ipari vállalatoknak szaporítása, hanem a *mezőgazdasági termelés intenzívításának fokozása*, mert több, mint szomorú, hogy *aránylag csekély kapacitású műtrágya-
iparunknak alig 30%-át veszi igénybe a mezőgazdálkodás.*

A bizottsági jelentés idézett kitételei elsősorban a textiliparunkra vonatkoznak, de bár igazuk is volna, mégis figyelemmel kell lennünk, hogy egy nemzeti állam, termelési gazdasági szemponton kívül, esetleg kratopolitikai nézőpontokat is figyelembe vesz, valamint köztudomású, hogy textilipari fejlettségünk volt egyik főoka kereskedelmi mérlegünk passzivitásának és „Magyarország helyzete nyilvánvalóan csak akkor orvosolható, ha egyrészt, stb. . . , más-feszt kereskedelmi mérlege helyre lesz állítva”, amit a behozatali korlátozások is tiltanak gyors csökkentésére irányuló tanács legkevésbé sem mozdít elő.

Nagy vonalakban az egyes iparágak különleges helyzetére ható okokon kívül, a szomorú helyzetkép kialakulásának magyarázata két alapkérdés tisztázásában található: *az üzemi tőkék előteremtésének felvevőképes piacok megnyitásának kérdésében.* Annak bebizonyítására törekedtünk, hogy a háborút követő években a tőzsdén keresztül lebonyolított vállalati alaptőkeemelések juttatták iparunkat üzemi tőkéhez és hogy ezen lehetőség a tőzsdéi konjunktúra válságával megszűnt, közismert tény, hogy a pénzügyintézetek általuk ipari célokra nyert jegybank hitelt 40%-os kamatfizetés mellett bocsátják patronizált vállalatok rendelkezésére. *A bankok legfontosabb nemzetgazdasági feladata a hitelélet organizálása. A nemzet legsúlyosabb életéveiben számos pénzügyintézetünk képtelen volt nemzetgazdasági feladatának eleget tenni*, mert a termelési hitelügyeknek a termelő folyamat természetéhez igazodó gyors és a jegyintézeti kamatlábhöz igazoló

kielégítése helyett elsőbrendű üzleti tevékenységnek tartotta a látszat-konjunktúra miázmáival az egyre szaporodó kis- és középvaltó-üzletekkel való bankházi viszony kifejlesztését és „ápolását.”

Meggondolásra érdemes, hogy a termelést gátló anarchikus hitelviszonyok gyógyszerét, nem lenne-e helyes, a hitelélet államosításában keresni vagy tekintettel az állam jelenleg anyagi erőtlenségére, *a termelési hiteleket a bankközi tevékenység kikapcsolásával, nagyipari és nagybirtok üzemeknél közvetlenül az O. K. H., illetve az iparosok szövetkezetei útján nyújtani.*

A külső piacok meghódítása állami és magánkereskedelmi feladat. Eszköze kereskedelmi szerződések megkötése és kereskedelmi propaganda. A már több ízben idézett pénzügyi bizottsági jelentésnek idevágó észrevételeit magunkévá tehetjük: „Múlthatatlanul szükséges, hogy kereskedelmi szerződések köttessenek abból a célból, hogy szabadabb árucseré váljék lehetővé Magyarország és szomszéda között.” De Magyarország létérdeke, hogy az S. H. S. királyság, valamint Románia is „gyorsan csökkentse a behozatali tilalmakat és korlátozásokat” velünk szemben.

Ipari érdekeinket és így közvetve munkapiacunkat, csak úgy védhetjük meg, ha:

1. junktimba hozzuk a Csehszlovákiával kötendő kereskedelmi és forgalmi egyezményt az összes balkáni államokkal tervezett kereskedelmi egyezményeknek az érdekelt külhatalmak részéről történő ratifikálásával.

2. Ha át vesszük az új amerikai vámtörvény harcos fegyverét, a „flexible tarif”

3. elvét, mely klauzula szerint *a vámtarifa módosítható a külállamok termelvényeinek áralakulása szerint.* Ezen klauzula segítségével elejét vehetjük a csak dumpingnek és biztosíthatunk egy egészséges vámvédelmet, úgy a fenyegetett, mezőgazdasági mint ipari termelésünk számára.

Rendes viszonyok között is igen fontos, de válságok idején fokozódik annak a jelentősége, hogy a munkára irányuló kereslet és kínálat a leggyorsabban találkozzék, amely célt szolgálja a munka-„közvetítés intézménye. Az angol politikusok korán belátták, hogy — Churchill szavaival élek — *a munkaközvetítés és munkanélküliség elleni biztosítás házastársak* és Asquith még idejében terjesztette a House of Commons elé az ingyenes állami munkaközvetítésről szóló *Labour Exchange Act*-ot, melyből folyó kiadásokra a kincstár

kancellárja — *Lloyd George*, 3 millió fontot állított be híres budgetjébe.

Az I. Nemzetközi Munkaügyi konferencia a munkanélküliség elleni küzdelem eszközeit tárgyalva, szerződéstervezetet szövegezett meg, mellyel a békeszerződéssel folyó kötelezettségeink folytán a nemzetgyűlésnek is mielőbb foglalkoznia kell.

Ez a szerződéstervezet a nemzetgyűlés részéről elfogadható, mert az 1916: XVI. t.-c. az ingyenes hatósági munkaközvetítés intézményét a brit földből a honi talajba már úgyis átültette.

A hitelviszonyok anarchikus voltának megszüntetése a hazai fogyasztóképesség és hazai munkapiac megszervezése, nemkülönb a bank- és hitelélet fokozatosabb ellenőrzése, mint a munkanélküliség elleni preventiohoz, sajnos, hazánkban nem fűzhetjük a nagy szükségmunkák megszervezését: középületek, flották, új vasutvonalak építését, mert mindez hatalmas pénzüsszegeket igényel és azoknak bankoprés útján való előteremtése felborítaná magát a szanálási programot.

Minden lehető preventív rendszabály dacára azonban nagy lesz azoknak a száma, kik képtelenek lesznek elhelyezkedést találni a változott közigazgatási és közgazdasági viszonyok között.

Tekintettel arra, hogy az állam, szellemi munkások számára — az ország jelen kiterjedése mellett — elegendő munkaalkalmat nem nyújthat és egyes iparágakban beálló huzamos pangás nem nyújthat számos iparoscsalád számára megélhetést, a kormány kénytelen lesz a kivándorlás mesterséges akadályait leküzdeni. *Nagy nemzeti érdek azonban, hogy a kivándorlók ne széledjenek szét a nagyvilágba és ne szakadjanak el a magyar néptörzstől.* Szébb jövőnkre való tekintettel szervezzük meg azoknak a kivándorlását, akiknek esetében illetékes hatóságaink megállapítják az objektív munkanélküliségük közeli megszűnésének reménytelenségét. Megfontolandó, hogy nem lenne-e helyes pl. a Canadian Pacific Railway Company-vel tárgyalásokba bocsátkozni egy olyan szerződéstervezet létrehozását célozva, mely *biztosítja kivándorlónk olcsó és egészséges feltételek közötti áthajózását és földhöz juttatását.* A kormányra hárulna a feladat, - már itthon termelő szövetkezeteket megszervezni. E megoldás előnye, hogy kivándorlónk nagyrésze egy tömbbe tömörülve, *nem vesztené el magyarságát, élvezhetné a magyar kulturjákat,* pl. magyar iskola, magyar színház, röviden: *nem veszne el a magyar népcsalád számára.*

De minden preventív kivándorlás dacára, számolnunk kell

egyre nagyobb számu, önhibáján kívüli munkanélkültre, azok családjaira, egy nagy elkeseredett sokaságra. Nincs ír, gyógyszer enyhíteni a nagy tömegnyomort?

Lehetséges a XX. században, Európa kulturföldjén, a Duna-Tisza áldott medencéjében, éhínség, életerős, képzett, dolgos férfiakoknak tespedésben való sorvadása?

Akapitalisztikus termelési folyamat válságainak legszembetűnőbb jelensége, illetve következménye a munkanélküliség. Léte és terjedése káros úgy az álladalomra, mint akár a munkaadó-, akár a munkás-egyénre. A munkanélküli mély, sötét elkeseredésében, csirája és eszköze minden állam- és társadalomellenes mozgalomnak. Társaitól, környezetétől társadalmi állásától függ, hogy jobb- vagy baloldali radikalizmusnak karjaiba esik-e? Óvakodják minden állam a munkanélküliség rémétől, mert *az állásnélküliek száma nemcsak a munkapiac tehertétele, hanem fokmérője valamely társadalom egészséges vagy beteg voltának. A munkanélküliség tehát nemcsak individuális, de közérdekű jelenség, leküzdése nemcsak jótékony rendszabály, hanem a fenálló rendet védő preventio is.*

A munkanélküliség jelenségét Marx után a szocialisztikus gondolkozók a tőketermelési rend természetes velejárójának minősítik. Ramsay Macdonaldnak, az új brit premiernek is az a nézete, hogy *a modern ipari szervezet munkaerőfelesleget igényel* és ezzel magáévá teszi Marxnak az indusztrielle Reserve Armeeről szóló elméletét. Ezzel szemben a történelem kimutatja, hogy *a munkanélküliség jelenségével már jóval a tőketermelési rend kifejlődése előtt találkozunk.*, Troeltsch kimutatta, hogy *az új kor kezdetén a nagy zsoldos hadseregek fogadták be a munkanélkülieket és 1695-ben kelt császári pátens Ausztriára szólólag elrendeli az összes életerős munkanélküliek besorozását.* Anglia a kapitalizmus kifejlődése előtt már intézkedéseket fogyanatosított a munkanélküliekkel kapcsolatban. *William Petty 1535-ben megvalósította már a modern produktive Erwerbslosen-Fürsorge eszméjét.* *A roundsmen, parish employment, relief work Angliában már kifejlődött intézmény volt, jóval az ipari forradalom előtt. Súlyos tévedés tehát azt állítani, hogy a munkanélküliség kizárólagos oka a kapitalisztikus termelés „anarchikus” volta.* De való Merci megjegyzése, hogy *a munkanélküliség nem a legújabb kor szüleménye, hanem, hogy annak felismerését a modern gazdasági élet szerkezete megkönnyítette, lévén az, — úgymond Zwiedineck — nagyvárosi jelenség.*

A munkanélküliség orvoslása.

A munkanélküliség mélyen fekvő okainak megismerése után érdekes végig tekinteni azokon az intézményeken és törvényhozói tevékenységen, amelyekkel az egyes államok a beteg gazdasági szervezet kóros tüneteinek, a munkanélküliségnek leküzdését célozzák.

a) Mindaz a gazdasági tevékenység, amit a mérvadó tényezők a gazdasági élet fellendítésére, a nemzetközi adósságok rendezésére, a világ gazdasági újjászervezésének előmozdítására, a termelés minősége és mennyisége fokozásának biztosítására, a forgalmi eszközök és a lebonyolítás tökéletesítésére, a gazdasági jogrend megvédésére végeztek, egyszersmind küzdelmet jelentett a munkanélküliség ellen, mert a *tünetek helyett magát a kórt gyógyította.* így az iparnak *vertikális, (Thyssen) horisontális (Rathenau) és horisontális és vertikális (Stinnes) fusiója,* azaz hatalmas ipari tömbök létesítése *fokozza az előállítás gyorsaságát és csökkenti a termelési költségeket,* növeli a vállalatok versenyképességét, a német vállalkozásoknak az egész ipari életre káros növekedésével szemben.

Az összeomlás után megmaradt óriási értékeket képviselő hadfelszerelési cikkeket, gépkocsikat, szerszámokat, eszközkészítő gépeket, keskenyvágányú vasúti berendezéseket a hadigazdagok összevásárolták, csoportosították és részben kijavítva, részben átalakítva, e hatalmas, olcsó ipari gyártmánykészlettel feleslegessé tették újabb iparcikkek gyártását, az újabb termelő tevékenységet, tehát növelték a munkanélküliséget. *A Defries-konzern, mely az ipari fusióknak és a kartellszerű értékesítésnek mintaszerű szervezetét nyújtja,* egyaránt küzdött az előbb említett hadigyártmányokat értékesítő vállalatoknak az állam gazdasági érdekeit figyelmen kívül hagyó tevékenysége, valamint a háborúban kifejlett francia nehézipar versenyképességét előmozdító genfi „Comptoir Sidérurgique de la France” ellen.

U. S. A.-ban:

A munkanélküliségnek gazdasági szervezés útján való leküzdésével elsősorban az Egyesült Államokban találkozunk. Ugyanis Harding 1921. szept. 16-ra konferenciát hívott össze, azzal a kizárólagos céllal, hogy Hoover kereskedelmi államtitkár elnöklete mellett

az egybegyűltek a munkanélküliség leküzdéséről tárgyalva, olyan programot dolgozzanak ki, amelynek végrehajtása a munkanélküliség megszűnését jelenti.

A népszerűség különböző rétegeiből 50 delegált szerepelt, akik a munkanélküliség leküzdését a községek kötelességévé tették, amelyeknek nyilvános munkaközvetítő intézeteket kell szervezniük. A konferencia becslése szerint az állam területén $3\frac{1}{2}$ -5 millió munkanélküli élt. A községek körében felmerült az a felfogás, hogy a munkanélküliségért a községek felelősek. A községi szervezet a község különböző rétegeit képviselő szükségbizottság, amely a célnak megfelelően a munkanélküliek lajstromozását végző munkaközvetítő ügynökségekéi állítja fel.

A munkaadók kötelesek az állás megürüléséről a közvetítő hivatalt értesíteni. Magánházak, szállodák és hivatalok a munkanélküliséghez azzal járulhatnak hozzá, hogy javításaikat, a renoválási munkákat tavasz helyett télvíz idején végézik, mikor a keresetnélküliség a legnagyobb.

A kormányzóságok haladéktalanul kezdjék meg a középületek és iskolák építési munkálatait, hiszen az építkezések megkezdésére a fennálló körülmények csak kedvezőek lehetnek, ha az 1920. évben a lakosság több millió dollár községi kölcsönkötvényt jegyzett, mely összegből egyedül augusztusban 333 község 106 millió dollár értékű kötvényt értékesített. A kormányzó (*Governor*) összpontosítja a vidéki tartományi ügynökségeket és irányítja az állami építkezéseket. A szövetségi hatóságok a *Federal Reserve Bank* szervezeteinek bevonásával végeztetik a közmunkákat és útépítéseket.

A szenátusnak termelési és újjáépítési bizottsága (*Committee of Reconstruction and Production*) a nemzetnek gazdasági berendezésekben megállapítható hiányát 20 billió dollárra becsülte. Az ipar újjászervezésének feladata az óriási hiánynak fokozatos megszüntetése, ami által pusztán a munka megindításakor 2 millió ember nyer alkalmazást.

Az ipar feladata korlátolt időtartam mellett való munkáltatással, (*short time, Kurzarbeit*) valamint készletgyarapító termeléssel több munkaalkalmat nyújtva, párhuzamosan küzdeni a közhatóságokkal a munkanélküliség letöréséért. De miután a gazdasági kérdéseknek sajátos rendszer segítségével való megoldása „csak hazafias türelemmel és a nép összes osztályainak lelkesedésével telített légkörben lehetséges, a munkaadóknak kötelességük, hogy elégedjenek meg kisebb

haszonnal, mert a rendes gazdasági tevékenység legfőbb akadályja az árak indokolatlan magas volta. *Az árak leszállítása maga után vonja a fogyasztás izmosodását és ezáltal a termelés jöközása révén a munkanélküliek számának apadását*”.

Azoknak az ájlarujó elveknek érvényesítése, melyeknek megvalósítása alkalmas a munkanélküliség csökkentésére vonatkozik:

a) a vasúti díjszabás reformjára a javak viszonylagos értékelésének alapján és *az elsőrendű szükségleti cikkek szállítási díjtételeinek kedvezményes megállapítására;*

b) a kereskedelmi élet gyors vérkeringését gátló adóknak törvényszerű leszállítására;

c) határozott vámpolitikára;

d) a világ fegyverkezésének korlátozására, mely maga után vonja az adóterhek általános csökkenését;

e) a váltóárfolyamok ingadozásának korlátozására, mert az amerikai export nem fejlődhetik, amíg az idegen váltók árfolyama napbnta ingadozik, ami a kereskedő részére lehetetlenné teszi a nemzetközi viszonylatokban való hajózás költségeinek, valamint az európai piacon elhelyezést kereső áruk árának előzetes kiszámítását;

f) a gazdasági élet újraéledésének gyorsasága az aránytalanságok fokozatos rendezésétől függ, mert valamennyi államban tapasztalható, hogy a háború előtt való árakkal szemben, a mezőgazdasági termelvények árának csekély emelkedésével egybevetve, a közlekedés, bányászat és gépípar terén a legnagyobb az áremelkedés;

g) konferencia határozott programot dolgozott ki, az idényiparban időközönként felmerülő munkanélküliség kiküszöbölésére.

A nagy konferenciát *Harding* nem meghatározott időre hívta össze, hanem ülésezését folytatja a végleges eredmény eléréséig. Állandó bizottsága levelezésben áll minden 20.000 lakosnál nagyobb város polgármesterével, hogy értesülést szerezzen a munkanélküliség mérvéről, valamint az annak leküzdésére fogantatosított intézkedésekről. Az *Executive Agency* 1921. november 1-ig 127 várostól nyert értesülést, hogy a tárgyait kérdés már hatósági ellenőrzés tárgya, míg 82 városból a polgármesterek által szervezett szakbizottságok ülésezéséről érkezett jelentés.

A konferencia szakbizottságokat szervezett az idényszerű és időszaki munkanélküliség tanulmányozására, a gazdaságpolitikai kérdések széles skálán felépített rendezésének megvitatására (*Committee on*

construction and development), valamint statisztikai adatok összegyűjtését végző *Federal Service* kifejlesztésére. A különböző szakbizottságok munkálatait egy állandó bizottság (*Permanent Committee*) egyezteteti össze.

A konferencia eredményeképpen 1921. novemberben Mr. *Cenion* törvényjavaslatot terjesztett elő, *a közmunkák kiírása tárgyában s a kongresszus 75 millió dollár hitelkeret mellett megszavazta az utépítések megindításáról szóló Federal Highway Act-et* November 17-én 30 államban 150.000 volt munkanélküli bevonásával megindult 6.261 mérföldnyi úthálózat építése. A kiírt közmunkák földjavításra, az Inland Waterways Commission bevonásával vadvizek lecsapolására, 200 millió felhasználatlan lóerőnek értékesítésére, belső vizi utak építésére, a Mississippi folyónak hajózás és vizierők nyerésének szempontjából való kiépítésére, olcsó szállítási lehetőséget biztosító hatalmas csatornarendszer lefektetésére vonatkoznak és a *St. Lawrence csatornának 252 millió dollár befektetéssel való kiépítésére, amely 1,467.000 lóerő nyerését eredményezi*, valamint a 150 millió hold kiterjedésű állami erdőket fenyegető erdőtüzek fellobbanását gátló berendezésekre és — 500 millió dollár értékben vasutak felszerelésének kiegészítésére.

Látjuk, hogy az Egyesült-Államok a gazdasági bajok okát gyökerestől akarják kiirtani s a testületi és magánhivatali szervek egészséges tevékenységére hárítják a konferencia által lefektetett és az egész amerikai munkásság által örömmel üdvözölt elveknek, az *államterület különböző viszonyaihoz alkalmazkodó* végrehajtásának megindítását.

Európa.

Az európai kontinentális munkanélküliséget az egyes kormányoknak a nemzetközi feszültség forró légkörben kellett szűkebb korlátok közé szorítaniok. Ami a gazdasági bajoknak és így közvetve a munkanélküliségnek megszűntét jelentené, a pnyxen megszűnik, mint gazdasági kérdés és e tárgyhalmazt politikumnak tekintik. Általános politikummá lett a jóvátétel, a nemzetközi adósságok törlése, a vám és a tarifa. A *bellum omnium contra omnes* vigasztalan képét mutató Európa képtelen a bajok gyors orvoslására, a vérkeringésének felfrissítése helyett a gyulladásnak indult sebhelyek kendőzéséhez folyamodik.

A munkanélküliségnek produktív úton való megszüntetéséhez az átfogóan gondolkozó német gazdaságpolitikusok jutottak el, míg a többi államokban különféle önkéntes és kényszer-egyesületek nyújtanak segélyfilléreket a gazdasági háború rokkantjainak.

Az egészséges szociális intézmények legjobb televénye az erős vagyonerővel és közigazgatással rendelkező közület. így természetes, hogy a nemzetközi úton biztosított semlegességet élvező Belgiumban és Svájcban létesültek az első munkanélküliség ellen biztosító pénztárak, amelyeknek segélyalapját hatósági (Gent) támogatás mellett a tagok gyanánt belépő munkások hetijáruléka alkották.

A munkanélküliek támogatásánál különbséget kell tennünk a jótékonyaságszerű segélyezés és részint a munkához való jogból, részint az önszegély elvéből folyó biztosítási rendszer között. A nyugati demokráciák munkásai nehéz szívvel fogadják el az alamizsnát, mely talán megfelelő volt a poor law-k (szegény-törvények) első kodifikációjának idejében, de ellenszenves a trade unonismus bölcsőjében kifejlődött ipari munkás előtt.

A munkanélküliek támogatásával kapcsolatban több kérdés merül fel: ki részesüljön támogatásban, a támogatás mérve, a támogatás időtartama, a végrehajtó szervek, a pénzügyi fedezet, az ellenőrzés.

A támogatásra igényt tart minden önhibáján kívül munkanélküli, vagyontalan pénztártag, aki bénu unkájából él vagy akire a munkanélküliségre vonatkozó tételes jog kiterjed.

Munkanélküliség esetére szóló biztosítás:

Egyes államok munkaügyi joga a munkanélküliség elleni biztosítás vagy támogatás rendszeréből kizárja a jobb kereseti lehetőségeknek örvendő dolgozókat. így a dán törvény 41. §-a igényjogosultnak minősíti azokat a munkanélkülieket, akiknek vagyona nötlenség esetén az 5.000, nőseknél a 10.000 K-t meg nem haladja, e törvény 7. §-a munkanélküli biztosításból kizárja a hivatásos munkakerülőket.

Olaszországban járadék élvezésből kizáratnak havi 800 líránál magasabb jövedelem felett rendelkező munkások. Anglia törvényei csak a fejmunkásoknál állapítják meg a jövedelemnek azt a felső határát, amely felett dolgozók munkanélküliségük esetén nem részesülnek járadéksegélyben; e határ-jövedelem évi 260 £.

Sztrájkolók és kizárás (lock-out) következtében munkanélküliek nem részesülnek támogatásban, mert úgy a sztrájk, mint a kizárás harci fegyver, az előbbi a munkásság, az utóbbi a munkaadók kezében a munkafeltételek közül való ádáz tusák megvívásához. Igaz, hogy a kizárt munkás legtöbb esetben önhibáján kívül áll munkanélkül, de igen sok zavarra adna okot annak megállapítása, hogy mely esetben strikenek és mikor lock-outnak következménye a munka folyamatának megszakítása. Amennyiben a strike vagy kizárás miatt munkanélküli támogatásban részesülne, a megélhetést biztosító segélyezés következtében csak szaporodnék a munkafeltételekért folyó küzdelem, növekednék annak időtartama a termelés rovására.

Munkakészség.

Kérdés tárgya továbbá, hogy mely esetekben köteles a munkanélküli a munkaközvetítő-hivatal által nyújtott munkaalkalom elvállalására?

Általánosan elfogadott elv, hogy *a munkanélküli nem köteles lock-out vagy strike következtében megüresedett a munkaközvetítő által közvetített munkahelyet elfoglalni.* A munkás elhatározását megkönnyíti a hatósági munkaközvetítőknek, hazánkban is elfogadott azon fair magatartása, hogy *közvetítéskor figyelmeztetik a munkát keresőt arra, hogy a munkahely megütesedésével strike vagy lock-out volt-e az oka.* Ugyancsak jogában áll a munkanélkülinek visszautasítani a közvetített munkát akkor is, ha annak elvégzéséhez az *illető községben uralkodó átlagos bérvizonyoktól eltérő* alacsonyabb munkabérijövedelem fűződik. Külön lapra tartozik *más községben felajánlott munkahely elfogadásának kérdése.* Az erre adott felelet mindig az egyén személyes, családi viszonyainak és az e célra nyújtott támogatás mérvének függvénye.

Természetesen afelett, hogy valamely közvetített munkahelyet a munkanélküli a járadékélvezés beszüntetésének sanctiója mellett elfoglalni köteles-e, mindenkor elkeseredett viták fejlődtek ki. Ezen *viták békés elintézésének érdekében* a hatósági munkanélküliség elleni biztosítást intézményesítő államok külön szervezetet létesítettek. *Angliában* felmerült panaszok felett elsőfokulag az *Insurance Officer* köteles 14 napon belül döntenet, határozata ellen feljebbvitelének van helye a végső fokon ítélező *Joint Arbitration Council*-hez. *Olaszországban*

e téren elsőfokúlag a *kerületi hatósági munkaközvetítő tanácsa*, végső fokon az *országos munkaközvetítő hivatal tanácsa* dönt. Ausztriában a *közvetített munkahely elfogadásának kötelezettsége felett első fokon a Schiedskommission*, másodfokúlag a *Bezirksschiedskommission*, harmad-, illetve végső fokon a *szociális ügyek minisztere* dönt. Úgy vélem, hogy Ausztria ezen kérdést agyonbureaukratizálta és elégséges, ha a munkanélküliség elleni biztosítás intézményének működésével kapcsolatos összes vitákat egy paritásos alapon működő 2 tagú döntőbíróóság első és végső fokú határozatával döntenek el.

Korhatárok.

A tételes jog korhatárok közé szorítja az igényjogosultakat. Angliában és Svájcban, az *alsó korhatár 16 életév*, Bazel városában *17 év*, Olasz- és Finnországban *15 év*, Spanyolországban *18 év*. A *felső korhatár — Finnország és Dánia kivételével, ahol 60 év —* mindazokban az államokban, amelyekben kényszerbiztosítás van rendszeresítve, *65 életév*. Az önkéntes alapra fektetett biztosító pénztáraknál az alapszabályok állapítják meg a korhatárokat.

Igényjogosultság.

A foglalkozás természetétől is függ, hogy ki tartozik az igényjogosultak kategóriájába. Angliában a mezőgazdasági munkásságot és háztartásbeli alkalmazottakat, Olaszországban az otthoni munkásokat és az állam által szerződötetett állandó munkásokat kivéve, a munkanélküliség ellen való biztosítás kiterjed az egész bérmunkásságra. Háztartási alkalmazottak munkanélküliség esetén seholsem részesülnek támogatásban. Ausztriában *segélyezésben részesül minden munkás, akire a betegsegélyezésről szóló törvény vonatkozik*. A hadviselt munkanélküliekre Angliában és Dániában külön szabályokat alkot a törvényhozás.

Járadékok.

A munkanélküliek által élvezett járadék nagysága Olaszországban az utolsó munkahelyen fizetett munkabér mérvétől függött, Svájcban attól, hogy az utolsó munkahely minő drágasági kategóriába

beosztott községben volt. Ausztriában az 1921. március 11.-i törvény értelmében a munkanélkül töltött idő tartamának hosszúsága szerint lépcsőzetesen emelkedő skálának megfelelően emelkedett a járadék és pedig:

50-60 napig terjedő munkanélküliség után fizetett járadék-alap után számítva:

60-80 nap között 30%-kal emelkedik

80-100 „ „ 70%- „

100 napon felül 102%- „

a járadék.

Tekintettel arra, hogy az átlagos munkabérijövedelmet megközelítő munkanélküliség esetén fizetett járadék a munkakedv megszűnésére és a tartalékalapok gyors kimerülésére vezet az egyes államok töményei a mindenkori munkabérvizonyokkal arányba hozzák és maximálják a kifizetendő járadékok nagyságát.

Belgiumban az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum $\frac{2}{3}$ -át,

Csehszlovákiában az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum $\frac{2}{3}$ -át,

Dániában az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum $\frac{2}{3}$ -át,

Hollandiában az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum 50%-át,

Norvégiában az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum 50%-át,

Olaszországban az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum 50%-át,

Spanyolországban az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum 60%-át,

Svédországban az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum $\frac{2}{3}$ -át

és Németországban az összes járadékok az utolsó munkabérnek maximum $\frac{3}{4}$ -ét

tehetik ki az utolsó államban az összes pótlékokkal együtt.

Angliában a Minister of Public Healthnek a Board of Guardians-ekhez intézett egyik körlevele rögzíti le azt az elvet, hogy a munkanélküliek járadékával, pótlékaival és a Poor Law alapján fizetett segélypénzekkel együtt a munkanélküli által élvezett

támogatás nem haladhatja meg a minimális munkabéreket. Megjegyezhetjük, hogy a ministeri kézirat dacára az autonom hatáskörben dolgozó Board of Guardians Poplar-ban az átlagnál alacsonyabb munkabéreket meghaladó munkanélküli segélyt állapított meg, ami parlamenti vita tárgyát is alkotta.

Járadék élvezésének időtartama:

A járadék fizetésének időtartamát az egyes államok munkajoga szabályozza, igaz, hogy a munkanélküliség elleni biztosítás elveszti biztosítási jellegét, mihelyt hosszú tartamú munkátlanságok esetén két-három havi járulék fizetés után a munkás fél, sőt *egy* esztendeig húz járadékot, de kérdem minő célt szolgál akkor a munkanélküliség elleni biztosítás, ha éppen a legnagyobb válságok idején megtagadja, a hosszú munkanélküliség következtében minden tartalékját felélt munkástól, a léifentartást jelentő járadékot? Még Angliában is, ahol a Poor Lawk alapján fizetett segélyek alig alacsonyabbak a biztosítási járadékoknál, a kormánynak 1920-tól 1923-ig novelláris utón kellett fokozatosan 8 hétről 37 hétre felemelnie a munkanélküliek járadék élvezésének maximális évi időtartamát, amely

Ausztriában.....	12 hét,
Belgiumban.....	60 nap,
Dániában.....	70 nap,
Finnországban.....	90 nap,
Franciaországban.....	60 nap.

Várakozási idő:

A járadék élvezés nem a munkátlanságnak a munkaközvetítőnél való első bejelentésével kezdődik, hanem bizonyos várakozási idő (délai de carence) eltelte után, ami:

Angliában.....	6 nap,	
Ausztriában.....	7 „	
Belgiumban	8 „	
Csehszlovákiában	8 „	mint minimum,
Dániában	6 „	
Finnországban	6-15 „	
Olaszországban	8 „	
Svédországban.....	6 „	

A várakozási idő megállapításának célja részint, hogy néhány napos, átmeneti természetű, rövid ideig tartó, munkanélküliségek ne terheljék a biztosítási alapot, részint a munkásokat az átlag 1 hetes várakozási idő, melynek folyamán járadékot nem élveznek, leszoktassa régi munkahelyüknek esetleg könnyelmű elhagyásáról.

Rendkívüli válságok esetére a belga kormány a munkáltatók és munkások bevonásával válságalapot létesített, melyből a munkások rendkívüli kiterjedésű válság esetén 7 $\frac{1}{2}$ franc rendkívüli segílyt nyernek. A svájci kormány a himzőipar gyakori válságából eredő munkanélküliség következményeinek enyhítése végett a himzőipar számára válságalapot létesített.

A munkanélküliek különleges segílyezése a költözködési és uti-segély intézményesítése, valamint Angliában a gyarmatokra való kívándorlás előmozdítására nyújtott utazási segíly. Mindhárom a munkakeresőknek egészségesebb elosztását mozdítja elő és olyan városokból, ahol munkaerőben felesleg mutatkozik, munkaerőt irányít a hiány színhelyére.

Administratio.

A biztosítás hordozója lehet az állam, község, vagy szakszervezet, ez szerint a pénzkezelés közös centrális alapba, vagy pénztárilag történik. Az egyes szervezetek főkülönbsége elsősorban attól függ, hogy a pénztár állami parancsra létesült-e, vagy az érdekeltek veszélyközösségének érzete, támogatva a munkáltatók szociális belátásától, vetette fel a gondolatot, amely a pénztárak felállításában valósult meg. *Angliában és Olaszországban a munkanélküliségre vonatkozó törvények felölik az egész bér munkásságot s így a munkaközvetítés feladatát is ellátó hatalmas központosított hatósági munkanélküliségelleni biztosítás intézményét léptették életbe,* de úgy Angliában, mint Olaszországban a munkanélküliségre vonatkozó törvények lehetővé teszik, hogy bizonyos *special schemek* alapján, valamely nagyobb iparág a kötelező hatósági mellett önnálló biztosítási intézményt alkothasson. A special scheme alapján szervezett biztosítási intézményeket elseperte a gazdasági válsággal járó rendkívüli munkanélküliség és csak nehézkes *suplementary* schemek alapján működik néhány intézmény, melyeknek célja, hogy a várakozási idő alatt és azon hetekben juttassa járadékhoz a munkanélkülieket, midőn már az évi 37 maximális időtartamot a járadékélvezők kimerítették.

Dániában a széles autonómián felépült számtalan pénztárintézmény együttműködését a felügyelőség hivatali szervén kívül csak az évi közgyűlés és annak állandó bizottsága biztosítja.

Pénzügyi felépítés.

A járadékok fizetése alapokból történik, amelyeket az állam, község és munkáltatók járulécai hoznak létre.

Németországban az alapot $\frac{2}{12}$ részben a birodalom, $\frac{1}{12}$ - $\frac{1}{12}$ részben a tagállamok és a községek, $\frac{1}{3}$ - $\frac{1}{3}$ részben pedig a munkások és munkaadók járulécai alkotják. Angliában az állami hozzájárulás meghaladja a munkaadók és munkások járulécai által kitett összeg $\frac{1}{3}$ -át, melyhez még hozzá kell számítani az alap adminisztrálásával járó és a befolyt járulékok 12.5%-ot kitevő költségeket, melyek szintén az állam költségvetését terhelik.

Lengyelországban a munkanélküliség elleni biztosítás költségei egyenlő részben oszlanak meg az állam, községek, munkaadók és munkások között (25-25%). Azon téves felfogással szemben, hogy a munkások nem szívesen hajlandók elvállalni a rájuk eső terheket, szabadjon idéznem az 1922. augusztus 6-i nemzetközi frankfurti bányászkongresszus határozatát: „A kongresszus a munkanélküliség elleni biztosítás generalisálását kívánja az állam, munkaadók és munkások bevonásával”.

Néhány állam *a genti rendszer* szerint részesíti támogatásban az önkéntes egyesületeket, de természetes, hogy ennek teljesítését bizonyos *feltételekhez* köti. Ijyen feltétel lehet, hogy a *munkanélküliek segélyezésének alapját a szakszervezet egyéb alapoktól elkülönítve kell adminisztrálja* és a szakszervezet köteles a munkanélküliek pénztárába az iparhoz tartozó nem szervezett munkásokat is felvenni.

A hatósági támogatás rendszere Franciaországban 1905-ben és 1912-ben nyert törvényes szabályozást, míg *Norvégiában* 1906, 1908, 1915 és 1918-ban *Genf-kantonban* 1909 és 1919-ben, *Dániában* 1914-ben *Hollandiában* 1916-ban, *Spanyolországban* 1919-ben, *Belgiumban*, 1920-ban.

Genben, amelyet Lyon helyett tévesen tartanak a róla elnevezett rendszer bölcsőjének 1913-ban 414 autonóm pénztár működött, amelyeket az állam 1920: júniusától kezdve a munkások és munkál-

tatok által befizetett járulékok Vs-ig támogat. Az 1920. évi december 30-ról kelt belga kormányrendeletben az állam magára vállalja a pénztárak üzemi költségeinek 50%-t.

A munkanélkülieknek járadékokat fizető egyesületi pénztárak állami subventiója a magánosok (munkaadók és munkások) által fizetett járulékok évi összegéhez viszonyítva:

Dánia.....	50,,
Spanyolország.....	100 ,,
Csehszlovákia.....	100 ,,
Franciaország.....	20-30 ,,
Hollandia.....	50 ,,
Sveic .	33 ,,

Ezenkívül egyes államokban *rendkívüli válságok idejére* létesült tartalék alapokhoz az állam a magánosok által fizetett járulékok évi végösszegéhez arányítva szintén hozzájárult, így:

Dániában.....	33 ,, -kal
Franciaországban	33 ,,
Belgiumban	50 ,,

és *Olaszországban hosszú lejáratú kölcsönökkel támogatja a központi tartalékalapot.*

Angliában az érdekeltek s az állam közös alapba fizetik a járulékokat és a munkanélküliek segélyeiket a helyi szervek közvetítésével, ujabban a szakszervezetek útján a középponttól nyerik. Olaszországban a kerületi pénztárakhoz tartozó községi pénztárak alkotnak közös alapot, ahová az összes járulékok befolyanak, a munkaügyi minisztérium pedig rendeleti utón állapítja meg, hogy a kerületi alapok a befizetett járulékok összegének hány %-át szolgáltatassák be a *nemzeti alap részére, melynek az a hivatása, hogy az általános gazdasági válságok idején fizetőképtelen kerületi pénztárakat támogassa.*

Ellenőrzés.

A pénztárak a genti-rendszer mellett közvetlenül gyakorolják az *ellenőrzést*, ami a segélykérő jogcímére, keresetnélküliségének okára, a folyamodó vagyoni viszonyaira, családi állapotára, valamint arra irányul, hogy az illető nem utasított-e vissza megfelelő ajánlatot. *A kötelező biztosítást rendszeresítő államokban az ellenőrzést vidéki,*

kerületi és középponti szervezeteik útján a munkaközvetítő hivatalok végzik.

Angliában és Olaszországban a munkás, ha munkahelyét elhagyni kénytelen, munkaadójától bizonyítványt köteles kikérni, hogy a járulékot kifizető pénztár előtt igazolhassa, utolsó munkabérének nagyságát és azt, hogy önhibáján kívül vesztette el állását.

Továbbképzés.

Illetékes tényezők a *nálunk mai napig hiányzó, a munkanélküliségről szóló statisztikát* tanulmányozva észrevettek, hogy *a munkanélküliség elsősorban a tudatlan munkásokat sújtja*, tehát oksági összefüggés van a munkás „szakképzettsége-és a munkaalkalom elnyerésének lehetősége között. E megállapításnak helyes következménye az volt, hogy Svájcban a munkanélküli ifjú munkásokat, később a felnőtt, tanulatlan munkásokat is a segély megvonásának terhe alatt, *továbbképző tanfolyamok* látogatására kényszerítették a munkanélküliség tartamára Angliában és Németországban, az utóbbiban a *produktive Erwerbslosen Fürsorgével* kapcsolatban, a közhatalóságok átképző tanfolyamokat szerveztek, amelyeknek látogatását az angol törvények a félig tanult munkanélküliek kötelességévé teszik.

Az előrebocsátottak után dióhéjba összesűrítve, lássuk az egyes európai államok által a munkanélküliség leküzdésére felállított intézményeinek kialakulását.

Anglia.

Az ipari forradalom óta a brit-birodalom gazdasági történése nem jegyezhet fel súlyosabb és szélesebb kiterjedésű válságot, mint aminő 1921-ben tette bizonytalanná a City urainak hatalmát és bíborvörös fényt vetített a black country bányatelepeinek lakosaira. A közgazdasági szaklapok a szürke számsorok megdőböntő adatai után rövid szavakkal jelzik, hogy a munkanélküliség Angliában az utolsó 30 év leforgása alatt sohasem volt akkora, mint 1921. tikkasztó nyarában. A 3 millió munkanélküli a legpéldásabb fegyelem és józan magatartás mellett állta a gazdasági harcot. Hogy az igazság melyik oldalon állott, az világnézeti kérdés, e helyen csak azt jegyezzük fel, hogy az angol demokrácia milyen eszközökkel küzdött és küzd a munkanélküliség ellen.

A háború utáni *angol munkanélküliség elleni biztosítás kiinduló pontja az 1911-i National Insurance Act II. része.*

1912. előtt csak a Trade Uniók nyújtottak vagyoni viszonyaiknak megfelelően kisebb-nagyobb segélyösszegeket munkátlanná vált tagjaik számára, de a *szakszervezetek gondoskodása alig terjedt ki 600.000 munkásra. Lloyd George* nevéhez fűződő 1911. törvény-cikk kettős elv keretében tartalmazza. *Az első* a munkanélküliség következményei ellen való *kötelező* biztosítás elve, amelyet a törvény az építőiparban, konstrukciós iparban, hajóépítésben, gépiparban, motorgyártás terén, vasiparban és a saw-millingben tesz kötelezővé, *a második elv* az önkéntes biztosítás intézményének állami subvenciókkal való támogatása.

Az angol szociális intézmények fejlődésében az elsőnek emiittelt elv jutott általános érvényre. A *lex Lloyd George* kötelező biztosítási intézménye 2 millió munkást ölel fel, akik heti 5 d. járulékot voltak kötelesek fizetni, munkaadók személyenként és hetenként, munkásaik után ugyancsak 5 d-t teljesítettek.

Az állami hozzájárulás az összes munkás és munkaadó járulékok befizetett összegének Vs-át alkotta. *A három érdekelt tényező: munkaadó, munkás, állam járuléka az Unemployment Insurance Fund-ba., alapba folytak be, melyből munkanélküliség esetén az igényjogosult heti 7 sh. járadékot húzott, de évenként nem többet, mint 15 heti járadékrésztet. Az adminisztratív teendőket a labour exchangek látták el.* Amennyiben a törvény végrehajtása folyamán a járulékok befizetéséből közvetített állás el nem fogadásából *vita* származik, első fokon a *Courts of References*, végső fokon az úgynevezett *Umpire* határoz.

A törvényből kifolyólag a *Board of Trade* az önkéntes biztosítás terjesztése érdekében a Trade Uniókkal egységre lépett és többeknek subvenciókat nyújtott.

Az alaptörvény első módosításának az *1916.-i National Insurance (part II.) Munition Workers Act 2 millióról 3-ra emelte fel a biztosítottak számát*, mivel az angol kormány tisztában volt azzal, hogy a háború befejezése a hadfelszerelési iparban súlyos munkanélküliséget fog jelenteni és ezért már 1916-ban a munkanélküliség ellen kötelező biztosítást kiterjesztette az egész hadfelszerelési iparra.

Egy *1919.-i novella* az általános drágulási folyamatnak megfelelően a heti járadékot 7 sh-ról 11 sh-ra emelte fel.

Az 1920. i *Unemployeement Insurance Act.* alkotja a biztosítás-ügynek habom utáni első rendezését. Az 1920-as törvény a kötelező biztosítást kiterjeszti az egész bér munkásságra, k. b. 12,250.000 emberre. A heti járulékok új rendezése szerint

	munkaadó	munkás	állam
férfi	4 d.	4 d.	2 d.
nő	3 ¹ / ₂ „	3 „	1 ² / ₃ „
fiu	2 „	2 „	1 ¹ / ₃ „
leány	2 „	1 ¹ / ₂ „	1 d-t fizet.

A drágulás növekedésének megfelelően a törvény a heti járadékot 11 sh-ról 15 sh-ra emelte fel, míg a női munkások heti járadékát 12 sh-ban, ifjú munkásokét pedig a felnőttek által élvezett járadék felében állapítja meg.

Az 1920-as törvény életbeléptetését követő válság kimerítette az Unemployment Fundnak 22 millió fontra felszaporodott vagyonát. Ezért az 1920-as törvény első novellája az *Unemployment Act (N^o I.) 1921.* a járulékokat felemelte, de mivel a megnövekedett járulékokból, folyójövedelem sem fedezhette a 1¹/₂ milliónál több munkanélküli által élvezett járadékok kifizetésévei járó kiadást, ismét noveliáris utón kellett a járadékok ügyét rendezni. Az *Unemployment Insurance (N° II.) Act. 1921.* biztosította ideig-óraig a befolyt járulékok és a kifizetett járadékok közötti egyensúlyhelyzetet.

A *családi segélyek* kérdését külön törvény szabályozta és pedig az *Unemployed Workers Dépendance (Temporary Provision) Act. 1921.*

Az egy éven belül hozott négy törvény kissé zavarossá tette az angol munkajognak munkanélküliségre vonatkozó rendszerét, ezért az 1922.-i Unemployment Insurance Act 1922. egyesíti az összes érvényben álló rendelkezéseket, beleértve a családi pótlékok kérdését is. Az új rendezés alapján a munkanélküli házastársa után objectív munkátlanság esetén 5 sh., gyermekei után fejenként 1 sh. járadékot élvez. E pótlékok fedezésére a családos munkások és munkaadói személyenként és hetenként 2 d., az állam pedig 3 cl. járulékpótlékot fizet egy külön e célra szervezett alap javára.

Az 1923-as jogállapot szerint a járulékok nagysága:

	férfi	nő	fiu	leány
munkaadó	10 d.	8 d.	5 d.	4 ¹ / ₂ d.
munkás	9 „	7 „	4 ¹ / ₂ „	4 „
állam	6 ³ / ₄ „	5 ¹ / ₄ „	3 ⁷ / ₈ „	3 ⁵ / ₈ „
Összesen	2/1 ³ / ₄ d.	1/8 ¹ / ₄ d.	1/1 ³ / ₈ d.	1/0 ¹ / ₈ d.

A járadék élvezésen kívül a munkátlanná vált munkás a Board of Guardians által megállapított *outdoor* relief-ben is részesülhetett. Míg a munkánélküli biztosítás a létfenntartás országos átlagkölségeinek megfelelően egyenlő támogatásban részesítette, a különböző körülmények között élő munkátlanokat, addig az aránytalanságokat és helyi viszonyokat a *poor lawk* alapján segélyfilléreket nyújtó Board of Guardians vette figyelembe. A *Board of Guardians*, mint a népjóléti miniszterrel csak laza függő viszonyban álló autonómnak minősíthető szerv, *Anglia különböző községeiben merőben eltérő elvek alapján állapítja meg az outdoor relief segélyfillérek mérvét.*

	férfi	feleség	gyermekenként
Glasgow . . .	12 s. 6 d.	10 s. 0 d.	2 s. 6 d.
Manchester . .	18 s.		2 s.
Sheffield . . .	15 s.	10 s.	5—4 „
Blaina	9 „	9 „	5·6 „
London	25 s.		6—4 „
Cardiff	20 „		5—4 „
<i>Poplar</i>	33 „		6·6—5 „

a Board of Guardianst alkotó tagok politikai felfogásából is. Az angol munkás nem részesül egyidejűleg a járadék-támogatásban és a segélyfillérekben, hanem ha szegénységét a helyi bizottság előtt beigazolta, úgy a Board of Guardians a munkánélkül álló, de járadékot élvező számára kiutalja a helyileg megállapított segélypénz és járadék között fennálló különbözetet. Amennyiben hosszú munkánélküliség következtében a munkánélküli a járadék-élvezésének jogosultságát elvesztette, pl. ha egy esztendőn belül már 37 heti járadékot felvett, úgy a Board of Guardians számára az egész segélyösszeget, pl. Londonban családonként 25 s.-et fizet ki. így *a munkánélküliség elleni biztosítás és a poor lawk intézménye kölcsönösen kiegészíti egymást, 1922. júniusban 1,769.400 munkás részesült outdoor relief-ben.*

Anglia szociálpolitikája különös gondot fordít *a jövő generáció egészséges fejlődésére*, ezért nagyobb centrumokban meghatározott időközökben *pontosan lemérik az iskolaköteles gyermekek súlyát és magasságát.* Hamarosan rájöttek arra, hogy *a munkánélkül álló családfenntartó gyermekei testileg nem fejlődnek eléggé.* E jelenség megszüntetése végett az utolsó években *ellátásba részesülnek az*

illetékes iskola falai között mindazon gyermekek, akiknek szüleiről az osztályfőnök megállapítja, hogy mint objectiv munkanélküliek nem táplálhatják — szegénységük folytán — kellőleg gyermeküket. Az iskolai étkezésben (school meal) 1921 április 1. és 1922 április 1. között 4,110.000 iskolaköteles gyermek közül 592.000 gyermek 60,676.000 étkezésben részesült, aminek következtében egészségügyi felügyelők véleménye szerint, dacára a háborút követő évek példátlan munkanélküliségének, a nyomor a háborút megelőző évekéhez arányítva sokkal csekélyebb, sőt a gyermekek átlagos súlya és magassága felülmúlja a háború előtti évek átlagát.

A külkereskedelem támogatása.

A szintetikusan gondolkozó angol gazdaságpolitikusok jól tudták, hogy *elégtelen a munkanélküliség következményei ellen való küzdelem, ha a kormány azzal egyidejűleg nem követ el mindent a honi ipar és kereskedelem fejlesztése érdekében.* Az 1920. évi *Export Credits Scheme* célja a kereskedelem forgalomnak mindazon európai államokkal való előmozdítása volt, amelyekkel való kereskedelem az angol exporteurók számára a rendesnél nagyobb kockázattal járt. A törvény felhatalmazta a kereskedelmi minisztert arra, hogy 1922 szeptember 8-ig 26 millió £ font erejéig az exporteurók némely szállításával kapcsolatos kockázatának egy részét és az árubiztosítás költségeiknek egy hányadát magára vállalhassa.

Az *Export Credits Scheme*-t módosító 1921.-i *Trade Facilities Act* felhatalmazta a kincstárt, hogy 25 millió fontig terjedőleg exporteuróknak 6 hónapos lejáratú hitelt nyújtson és kezességet vállaljon mindazon váltókért, melyeknek alapja a kincstárral történt előzetes megállapodás alapján végrehajtott tranzakció. Amennyiben brit szállítócéggel szemben álló külföldi importeur nem teljesített, az előálló kár egyenlően oszlik meg az exporteur és a kincstár között. A kincstár és egyes bankok között megállapodás jött létre, mely szerint a bankok által export céljaira nyújtott hitelekkel előálló veszteségeknek maximum 70%-a a kincstárt terheli. 1922 szeptemberig a *Trade Facilities Act* alapján a kincstár 21 millió fontért vállalt kezességet.

1920 november 1.-e és 1922 szeptember 1.-e között 96,804.000 £ járadék kerül kifizetésre, melyet

a munkaadóknak	£ 27,937.000
a munkásoknak	£ 23,328.000 és az
államnak . ,	£ 15,598.000
	összesen : £ 66,863.000

kitevő járulékaik nem fedeztek és így a kincstár kénytelen volt £ 30 milliót az alapnak hitelezni. Természetesen a gazdasági válság elmúltával az alap az igénybe vett hitelt könnyen visszafizetheti.

Költségek.

Hogy mennyire nagy fontosságú kérdés a munkanélküliség problémája Angliában, kitűnik azokból az óriási összegekből, amelyeket a brit társadalom 1920 és 1922 november között a munkanélküliség elleni küzdelemre fordított:*)

A kiadás természete	Összeg £	Foglalkoztatottak száma
Útépités	14,000.000	25.000
Útkarbantartás	20,000.000	20.000
Fásítás és keskeny vágányú vasutak építése	1,250.000	12.000
Posta és központi kormányzati ágak által kiírt közmunkák	3,000.000	10.000
Az Unemployed Grants Committee tervezete alapján	29,250.000	200.000
Munkanélküliség elleni biztosítás	109,000.000	.
Állami járulékok	30,000.000	.
Export hitellel kapcsolatos kezességvállalás	22,000.000	.
A Trade Facilities Act alapján	22,000.000	.
Összesen .	250,500.000,	

mely összegből szükségmunkákra a kormány, miként a munkaügyi miniszter által nyújtott kimutatásból kitűnik, £ 67,500.000 fordított (24.), melynek felhasználásával az átlag 1½ millió munkanélküli közül 267.000 embernek (a munkanélküliek 16%-nak) nyújtott munkaalkalmat. E számok beszédes bizonyítékok azokkal szemben, akik szükségmunkákban látják a munkanélküliség egyedüli orvosságát. Hiszen, ha a tőkegazdag Angliában a kormány szükségmunkák révén

*) Lásd a Minister of Labour-nak 1922 november 30-án az alsóházban tett nyilatkozatát.

67,500.000 £, tehát az angol font árcsökkenését is beleszámítva, *1,340.000 aranykoronával csak munkanélkülinek 16%-át tudja foglalkoztatni, minő reménnyel nézhet a magyar társadalom a szükségmunkáknak aktuálissá vált megkezdése elé?*

Az angliai szervezet gerincét a középpontosított *munkaközvetítő hivatalok* alkotják, amelyek a trade-union-ok bevonásával egyszerűs mind az ellenőrzést is gyakorolják. Az igényjogosultságot az Insurance Officers állapítják meg, akiket a munkaügyi miniszter nevez ki. Véleményeltérések esetén a paritásos alapon szervezett s a munkaügyi miniszter kiküldöttének elnöklése alatt álló választott bíróság, a Court of Reference dönt.

A munkások a munkaközvetítő hivataltól e célra szolgáló könyvet nyernek, amelybe a munkáltató, aki a munkások járulékainak befizetéséért felelős, beragasztja hetenkint a járulék összegének megfelelő értékű különleges bélyeget. Amennyiben a munkás alkalmazását elveszti, lock out és strike kivételével, könyvét a munkaközvetítő hivatalnak adja át, amely kötelezi őt, hogy helybenlakás esetén naponta, különben ritkábban, ellenőrzés végett jelentkezzenek.

Az idevágó angol törvényeknek kiváltképpen érdekes rendelkezése, hogy az a munkás, aki 500 heti járulékot befizetett, 60. életévének beteltével $2\frac{1}{2}\%$ kamat csatolása s az általa nyert járadékösszegek levonása mellett visszakapja a befizetett járulékokat. Ez utóbbi intézkedés részint *kényszertakarékosság jellegével ruházza fel az angol munkanélküliség ellen való biztosítás rendszerét*, részint előnyben részesíti mindazokat a bér munkásokat, akik a legkevesebb időt töltötték munka nélkül.

Az angol munkanélküliek nagy számától megdöbbenünk, de a Mindenhatón kívül senki sem könyveli el azt a sok könnyet, amit milliók arcáról száritott fel az angol szociális törvényalkotás.

Németország.

Szociális törvényalkotások szorgos olvasója előtt bizonyára feltűnést kelt, hogy a negyven éves múltra visszatekintő *német* szociálpolitikai törvényhozás a munkanélküliség ellen való küzdelem során csak lassan haladt a győztes államok nyomdokában. Míg Anglia és Olaszország hatalmas hálózatot építettek ki, hogy sikerrel küzdhessenek a gazdasági válságok kísérő jelenségei ellen, addig

Németország csak nem rég tárgyalta a munkanélküliség ellen való biztosításról szóló törvényjavaslatot, amely szociális biztosítási rendszerének koronáját jelenti.

Közhelyek elsorolásának olcsó hatásvadászához kellene folyamodnom, hogy elsoroljam a németországi munkanélküliséget előidéző *okokat*, amelyek között ép oly fontossággal szerepel a saari medencének és a sziléziai bányáknak elszakítása, mint a lotharingiai vasérctelepek elvesztése. A „Frankfurter Zeitung” gazdasági görbéi világosan feltüntetik a márka vásárlóereje és a német munkanélküliség között levő összefüggést. Magas márkakurzus nemzetközi viszonylatban drága német munkát jelent, míg a német fizetési eszköz értékének súlyedése fokozza a német termelvények versenyképességét. A grafikonból kitűnik, hogy rettentő kilengések után a márka elértéktelenedésével kapcsolatban a munkanélküliség százalékszámát a békeévek nyugodt gazdasági életének megfelelően alakult, ami részben Németország nagy exportlehetőségeinek, részben a nehézipar folyamatban levő átszervezésének tulajdonítható.

Az a függőleges irányú hatalmas ipari tömörülés (vertikális fúzió), amely lehetővé teszi, hogy egy koncern saját műhelyeiből egy kikötő teljes berendezését szállíthassa, soha nem látott méretű ipari fejlődés kezdetét jelenti. A Siemens-Schuckert villamossági koncernnek a Rhein-Elbe Union bánya-koncernnel való együttműködése nemcsak Németország, hanem egész Európa legnagyobb termelőtrösztjének létrejövetelét jelentette. Stinnes vertikális fúzió útján való-sította meg a termelő erőknél hatalmas halmozódását. Thyssen és Haniel horizontális fúzióval hoznak létre oly ipari szervezetet, amely lehetővé teszi a nyersanyagok piacának, az olcsó víziúton való szállításnak és a fűgyártmányt feldolgozó ipar állandó, tervszerű és harmonikus foglalkoztatásának biztosítását. A német gazdaságpolitikusok elve: mivel Németországtól mindent elvettek, csak 60 millió lakosát hagyták meg, az ebben a lakosságban rejlő munkaerővel kell megvásárolni a közéleteléshez szükséges élelmiszer importmennyiségét, ami pedig csak úgy érhető el, hogy minden exportált nyersanyagegységgel a lehető legtöbb intelligenciát és munkaerőt kapcsolják össze, világosabban szólva, hogy Németországból nyersanyagot csak a legtökéletesebben kiképzett készáru alakjában lehessen kivinni.

Természeteszerű, hogy a német iparnak nagyfokú átszervezése

sok és állandó munkaalkalmat jelentett. De ha tovább tartott volna a márka katasztrofális sülyedése, Németország nem szerezhette volna be ipara foglalkoztatásához szükséges nyersanyagot.

Az összeomláskor fellépő hatalmas munkanélküliség, 1,100.000 munkanélküli szükségessé tette, hogy a német kormány még a leszerelési rendeletek során megkezdje a küzdelmet. 1918. november 13.-án jelent meg az újonnan felállított gazdasági leszerelést intéző államhivatal rendelete a „*Verordnung über Erwerbslosenfürsorge*”, amely a községeket kötelezte a munkanélküliekről való gondoskodásra. A birodalom a községekkel megosztja a gondoskodással kapcsolatos terhet akként, hogy a birodalom a terhek $\frac{6}{12}$ -ét, az államok $\frac{1}{12}$ -ét, a községek pedig $\frac{2}{12}$ -ét viselik. Az 1918 november 13.-i rendelet csak munkaképes, dolgozni akaró, 14 évnél idősebb, háború következtében munkanélküliekké vált munkásokra vonatkozik. A rendelet értelmében a háborút követő első télen állandóan átlag 1 millió munkanélküli részesült segélyezésben. A segélyezésről szóló rendeleten kívül négy egymásután megjelent kormányintézkedés megtiltotta a munkaadóknak, hogy munkásaikat elbocsássak mindaddig, amíg rövidített munkaidő mellett azok számára legalább heti 24 órára munka adható. A rövidített munkát végzőkre vonatkozik a birodalmi kormánynak 1918 december 7-iki rendelete, amely a rövid munkát végzők bérének kiegészítésével járó terhet megosztotta a birodalom és a munkaadó között. Ezt a rendeletet hatályon kívül helyezték az 1919 január 4-iki és 24-iki rendeletek, amelyek a rövidített idő mellett dolgozók segélyezését az általános Erwerbslosenfürsorge feladatának körébe utalták.

A háború után fellépő nagymérvű gazdasági válság szükségessé tette a segélypénzek maximálását, ami a pénz elértéktelenedésével kapcsolatban az eredeti kormányrendeletnek 11 pótrendelettel való kiegészítését tette szükségessé. Az 1922 február 8-iki rendelet a drágaság szerint négy osztályba sorozza a községeket és hat csoportba kor, családi állapot és nem szerint a segélyben részesülőket. Egy 21 éven felül levő férfi napi segélye $12\frac{1}{2}$ -18 $\frac{1}{2}$ márka, felesége után 5 $\frac{1}{2}$.8.75 márka és gyermekenkint 5 $\frac{1}{2}$ -7 $\frac{1}{2}$ márka volt.

Az Erwerbslosenfürsorgéra vonatkozó kormányrendelet 15. §-a lehetővé tette, hogy a kormány köz- és magántestületeknek, cégeknek hitelt nyújtson munka nélkül állók foglalkoztatását jelentő, közzgaz-

dasági szempontból hasznos munkák elvégzésére. E szakaszból nőtt ki magát a *produktive Erwerbslosenfürsorge*, azaz a munkanélkülieknek produktív úton való támogatása, amely intézményt az 1919. évi október 27-iki kormányrendelet szervezte, felhatalmazást adva a munkaügyi miniszternek, hogy annak az összegnek erejéig nyújtson kölcsönt közhasznú munka elvégzésére, amennyivel tehermentesíti a kölcsön alapján megindított munka az Erwerbslosenfürsorge alapját. A produktív úton való gondoskodás révén foglalkoztatott munkanélküli munkabére az úgynevezett tarifabérek magasságához igazodik. Az 1922. évben ez az intézmény csak ott volt alkalmazható, ahol a lakosságnak több mint 5"„-a munkanélküli.

1920 áprilisáig a munkanélküliekről való értéktermelő gondoskodással kapcsolatban 14.000 munkát fejeztek be, amelyek közül 6.000 útjavítás, 1.000 csatornázás, 1.000 gáz-, villany- és vízvezeték-szerelés volt, míg Dél- és Közép-Németországban számos elektrifikálási munkát végeztek. A munkanélküliekről való produktív gondoskodás révén új kulturális öveket teremtett és igen számos közhasznú könyvet állíttatott elő a birodalmi kormány, amely az egész intézményre eddig 1 milliárd márkát költött, de az összeg feléhez $\frac{2}{6}$ részbe az államok és $\frac{1}{6}$ részben a községek járultak hozzá.

Munkanélküliség ellen való produktív intézménynek felel meg a „*Bremer Heideindustrie*”. A német kereskedelmi flotta elkobzása után a német kikötővárosokban ijesztő módon emelkedett a munkanélküliek száma. Bréma városa, hogy elejét vegye a munkanélküliek szenvedéseinek, egy kisebb üzemet alapított a brémai munkanélküliek foglalkoztatására, amely Angliába exportált és Bréma számára a munkanélküliség kérdésének szinte teljes megszűnését jelentette.

Miután a német kormány 1919-ben és 1920-ban előterjesztett törvényjavaslatát visszavonta, 1922 tavaszán törvényjavaslatot terjesztett elő a munkanélküliség következményei ellen való biztosításról. A törvényjavaslat indokolása szerint a törvény hatálya 11,223.906 munkást érint. A munkanélküliség ellen való biztosítás kiterjed mindazokra, akik betegség ellen biztosítva vannak. Kivételt alkotnak a mezőgazdaságban és háztartásban alkalmazottak, vándoriparosok, tanoncok és mindazok, akik egy évre vagy annál hosszabb időre szerződtek. Korhatárokat az új törvényjavaslat sem állapít meg, de felmenti a tanoncokat a járulékfizetés alól a tanoncidejük lejárta előtt való félév kezdetéig, hogy felszabadulásuk után

leendő esetleges munkanélküliségük esetében segélyben részesüljenek.

A törvényjavaslat a járulék nagyságánál nem tesz különbséget nőtlen és nős tag között, jöllehet a nők, különösen többgyermekes családnál, aránytalanul több segélyben részesülnek. Ha ez ellen biztosítási elvi szempontból kifogást is emelhetünk, szociális szempontból nézve csak helyeselhetjük ezt az intézkedést. Az összes biztosítottak egy nagy szükségközösséget alkotnak, amelyet három osztályra tagol a javaslat, foglalkozásuk, illetve a szerint, hogy valamely foglalkozás mellett mennyi a munkanélküliség valószínűsége.

A munkanélküliség ellen való biztosítás terheihez a munkások $\frac{1}{3}$ a munkaadók $\frac{1}{3}$, a birodalom $\frac{2}{12}$, az államok $\frac{1}{12}$ és a községek $\frac{1}{12}$ részben járulnak hozzá. Figyelemreméltó a törvényjavaslat 64. szakasza, amely a munkaközvetítéssel járó kiadások $\frac{2}{3}$ -ának megtérítését a munkaadókra és munkásokra hárítja.

^v A munkanélküliség ellen való biztosításnak a szervezete, ahelyett, hogy költséges eszközökkel a kormány új szervezet akart volna létesíteni a törvényjavaslat értelmében a munkások munkanélküliség esetén a *munkaközvetítő hivatalnál* kell hogy jelentkezzenek, amely ellenőrzi az igényjogosultságot és új munkahelyről gondoskodik, addig is kifizeti a segélypénzeket; a járulékokat pedig a munkaadók úgy maguk, mint a munkások nevében a betegbiztosítással kapcsolatos járulékokkal egyidejűleg fizetik be.

A német törvényjavaslat fénypontja a *takarékossági* elveken felépített végrehajtó szervezet és a *munkaközvetítésnek a biztosítással való szerves egybefoglalása*. De nem mulaszthatok el egy észrevételt, és ez az, hogy a legtanultabb, legszorgalmasabb munkások e törvényjavaslat törvényerőre való emelése esetén hátrányban részesülnek, mert a tanult és szorgalmas munkás, jöllehet feleannyit sincs állás nélkül, mint a kevésbé képzett, renyhe szaktársa, mégis ugyanannyi járulékot kell, hogy fizessen. Sokkal helyesebb az angol törvény rendelkezése, amely bizonyos életkor elérése esetén kamattal együtt visszafizeti a munkás befizetett járulékait, levonva az időközben részére kifizetett segélypénzeket, s így a tanult és serény munkás jóval nagyobb összeget kap vissza élete alkonyán mint tanulatlan társa.

A legnehezebb helyzet előtt *Olaszország* törvényhozói állottak, amidőn rendezni kívánták a múlt évtizedek rohamos ipari fejlődése, a háborús konjunkturális industrializálódás után beállott gazdasági válság természetszerű járulékát, a munkanélküliséget. Míg más államokban a törvényhozók egységes gazdasági szervezettel dolgoztak, addig Olaszországban szükségessé vált áthidalni az észak, és dél gazdasági berendezése között levő ellentétet. Míg Daniétól, Machiavellitől, Mazzinin keresztül Cavourig ellenállhatatlan erővel nyomult előre az *unita Italia* jelszavával küzdő politikai mozgalom, amelynek megdicsőülése a nemzeti eszme jegyében állami életét élő mai Olaszország és amely századokra visszamenő monumentális mozgalomnak sikerült egy tartós háborúban kipróbált egységes politikai közületet teremteni, addig a jelen pillanatig sem sikerült a politikai egységnek megfelelő egységes gazdasági szervezetet létrehozni. Lombardia és Piémont fejlett ipari termelésével gazdasági értelemben magasan felette áll a délvidek extenzív földművelő gazdálkodásának. Az észak ipari jellege, szembeállítva a dél agrár jellegével, világos képet nyújt a két termelési szervezet között levő ellentétről, ha figyelembe vesszük az agrár és merkantil érdekeknek mindenütt érvényesülő, világszerte tapasztalható küzdelmét.

A világháború után lejátszódott angol bányász-sztrájkok és a stájer Ércegség termelésének megsemmisülése elvonták Észak-Olaszország ipari foglalkoztatásának kettős feltételét, a szenet és a vasat. Munkanélküliség lőn. Hatása a nyomor, sztrájk, üzemi csaták, az üzemek elfoglalása. Vörösben fénylett Észak-Itália. Meg kellett küzdeni a nyomorral a munkanélküliség megszüntetése útján. Az olasz közgazdászok helyesen ragadva meg a kérdést, így okoskodtak: munkahelyet kell teremtenünk és szénrel kell ellátnunk az üzemeket. Ha Dél-Olaszország vízierőit kiaknázzuk, ennek során munkások tízezreit foglalkoztathatjuk és szénpótló energiával láthatjuk el az olasz kereskedelmi mérleg passzivitását okozó angol importszénre szorult üzemeket. Bányásszunk fehérszenet (olasz terminológiával fehérszén-bányászásnak nevezik a vízierők kiaknázását).

Ezzel megoldódott a kérdés közgazdasági része, de munkanélküliség továbbra is maradt. Az 1919. október 19-iki törvény összefoglalóan szervezi a munkapiacot. A törvény vonatkozik úgy a *munkaközvetítésre* és *munkaalkalmak teremtésére*, mint a *munkanélküliek biztosítására*. A munkanélküli-biztosítás 1920 júniusban

$1\frac{1}{2}$ millió munkást ölelt föl, de 1921 január 1-től a biztosítás kötelező voltát kiterjesztették az egész munkásságra. A törvény középponti szervezetet létezett, a munkanélküliség és munkaközvetítés hivatalát, az *ufficio nazionale per il collocamento e la disoccupazione*, amely mellett működik az egész szervezet végrehajtó bizottsága, a Giunta Esecutiva Centrale, amely nyolc tagból és elnökből áll, akiket a paritásos alapon szervezett Commissione Centrale választ. A végrehajtó bizottságnál tanácsadási joga van a jóléti hatóság és a munkaközvetítő hivatal igazgatójának.

A bizottság feladata a kerületi szervek kiépítése, azok működésének ellenőrzése és válság esetén azok segélyezése. Minden közigazgatási kerület területén működik egy kerületi bizottság, a Giunta Provinciale, amely alatt állanak a helyi szervezetek. A kerületi bizottság vitatja meg a vidékenként fölmerülő munkanélküliség kérdését. Községeikben helyi biztosok, a commissari locali di vigilanza sul collocamento e sulla disoccupazione-k működnek, mint a helyi munkaközvetítést ellátó és a kerületi bizottságoknak jelentést tevő szervek.

Úgy a munkások, mint a munkaadók járulékait a vállalat vezetője e célra előállított bélyegeken fizeti le a kerületi szervnél. A járulékok fizetéseért a munkaadó súlyos büntető sanctiók mellett felelős. A járulékok összegének egy részét a kerületi pénztárak maguknál tartják, amiből a segélyösszegeket fizetik ki, s egy — miniszteri rendelettel esetenként megállapított — hányadot a középponti alapba fizetnek be, amely alap fizetéseképtelen kerületi pénztárak támogatására és az Olaszországban is bevezetett produktív munkanélküli-segélyezésre fordítatik.

Az olaszországi produktív munkanélküli-segélyezésekre 1921-ben a Bonomi-kormány 500 millió lírát szavazott meg, amely összeg 1924-ig kislakások építésére, Dél-Olaszország és az olasz szigetek forgalmi hálózatának kiépítésére, délolaszországi talajjavítási munkálatokra és az úgynevezett fehérszén-bányászásra, tehát végeredményben az eddig elhanyagolt délolaszországi gazdasági szervezet szintjének emelésére fordítandó.

Olaszország sikerrel küzdene meg a munkanélküliséggel, ha nem szenvedné az amerikai bevándorlást korlátozását. Az olasz anyaország békében sem volt képes élelmezni a népszaporulatot, most ez a népesség-többlet nyomasztólag hat úgy a munkapiacra, mint a közéletre.

Hazai helyzet orvoslása:

A munkanélküliség ellen való küzdelem során külföldi államokban szervezett intézmények ismertetésének befejeztével felmerül az a kérdés, hogy melyik intézmény alkalmazható legnagyobb siker reményében *hazai viszonyainkra.*

Külföldi intézmények meghonosításánál felette nagy óvatosság ajánlatos. Miként exotikus növényfajok meghonosításánál tekintettel kell lennünk a hazai éghajlatra, a termőföld összetételére, úgy külföldi intézményeknek hazai talajba való ültetésénél is tartsuk szem előtt a honi életviszonyokat, a gazdasági és szociális élet szerkezetét és azokat a sajátos körülményeket, amelyek vagy használhatatlanná teszik az intézményt, vagy nevetségessé annak szervezőjét. E szempontoknak mellőzése úgy a palánta, az intézmény elsorvadását, mint a televény életerejének elpazarlását idézi elő. Vigyázzunk, nehogy óriási angol vagy német méretekre szabott szervezetek átültetésével viaduktot építsünk apró árkok fölé.

Mielőtt „bármily intézmény alkalmazását ajánlhatnók, arra a kérdésre vagyunk kötelesek megfelelni: *minő szükségletet kell kielégítenünk? A felelet: a hazai szociális és gazdasági élet szükséglete oly intézmény, amelynek működése lehetetlenné teszi a foglalkozást saját hibáján kívül munkát nem találó munkaképes bér munkásnak és családjának anyagi, erkölcsi és szellemi elzüllését.*

Az előrebocsátottak folyamán három rendszerrel találkoztunk. az *autonóm természetű biztosító pénztárak,* a *centralizált állami biztosítási rendszer* és a *sajátos természetű produktív úton való gondoskodás* intézményével. E három rendszerrel szemben áll az *Egyesült Államok egész gazdasági életberendezését átfogó* munkanélküliség elleni küzdelem. Szerény véleményem szerint, mielőtt a végleges feleletet megadnók, néhány kérdést tisztáznunk kell: a) *Ki felelős a munkanélküliségért?* b) *Kinek érdeke a munkanélküliség leküzdése?*

Midőn munkanélküliségről szólunk, önkéntelenül belesünk abba a tévedésbe, hogy mindenkor az *ipari* munkás sorsát vesszük szemügyre. Amilyen súlyos a hiba, olyannyira érthető. Nevezetesen azért, mert a nyomor, a gazdasági szervezet mártírjainak szenvedése ott a legszembetűnőbb, ahol nagy tömeg, nagy szám, sok ember jajkiáltása mutat reá a sebekre. De ahol végtelen országutakon száz

meg száz irányban halad egymagában ezernyi ezer munkanélküli *földmunkás*, ott a sok egyén sóhaja nem tapad össze vészajtósló viharfelhővé és mivel senkit sem fenyeget a sok szétszórta senyvedő sorsa, nem méltatják figyelemre. Ez az érdektelenség tükröződik vissza a külföldi szociális törvényhozásban, de tudjuk, hogy a munkanélküliség következményei ellen való biztosításról szóló törvények legnagyobb számban nem vonatkoznak mezőgazdasági munkásokra. Még a mintaképző szolgáló kiváló német és angol munkásstatisztika sem tükrözteti vissza a mezőgazdasági munkások piacának tényleges állapotát. Ezért vagyok kénytelen eltekinteni a földműves munkások munkanélküliségétől, nem is szólva arról, hogy az ezzel kapcsolatos vizsgálódások az *agrárpolitika* világába tartoznak, s ennél fogva számunkra, mint agrárállam polgáira külön tanulmányt tesznek parancsolóan szükségessé.

Ha a munkanélküliséggel kapcsolatban felmerülő *felelősség* kérdését teszem vizsgálat tárgyává, akkor a felelősséget a munkanélküliséget előidéző, dolgozatom elején felsorolt okok előidézőjére kell hántanunk.

Mivel a munkanélküliség jelensége a tőkének a világ gazdasági életében való szerepével kapcsolatos, világos, hogy a munkanélküliség mérve attól is függ, hogy a tőke miként tölti be a gazdasági életben számára kijelölt szerepei. A tőkének, mini termelési tényezőnek szerepe a munkának és a természetnek, mint elsősorban érvényesülő termelő tényezőknek s ezzel az azoknak együttműködése folytán előálló gazdasági eredményeknek fokozása. A tőke szerepe tehát a termelés eredményeinek fokozása, mert a természet és a munka harmonikus együttműködése egymagában elegendő termelést jelent bizonyos kisebbszámú emberiség szükségleteinek kielégítésére. A tőkének termelést fokozó szerepe oly körülmények közé hozza a másik két termelőtényezőt, hogy a három kooperációja az egész emberiség szükségleteit kielégítheti.

A tőke oldalán szerepel a másik két termelő tényező működése megszervezésének feladata is. Az össztermelés eredménye ugyanis attól függ, hogy a tőke tényleg termel-e szükségletet kielégítő értéket, vagy erejét egészben, vagy részben, termelési szempontból jelentőség nélkül való névleges vagyonszaporulatok elérésére fordítja. Tehát mentől nagyobb tőkét használ fel, értéket nem termeli spekulatív célra a világgazdaság, annál nagyobb tőkét von el tulajdonképeni

rendeltetésétől. Ennek következményeként a spekulációs tőkehasználat mérvével fordított arányban növekszik a termelés intenzitása, amelytől függ a termelésben közreműködő alkalmazottak, illetőleg a munkaalkalmak száma.

Végeredményben a munkanélküliek száma egyszersmind fokmérője a tőke szerepének. Annak valódi rendeltetésére fordítása növeli a munkaalkalmak számát, spekulatív eszközzé való leértékelése pedig a munkanélküliek tömegének gyarapodását idézi elő.

Kit terhel tehát a felelőség a munkanélküliségért? Azokat, akik elvonják a tőkét a szükséglettermeléstől és azt a középponti hatalmat, amely elnézi a tőketulajdonosoknak a gazdasági életre ártalmas tevékenységét. A végkövetkeztetéseket levonva, a munkanélküliségért részint a tőke tulajdonosainak bizonyos kategóriáját, részint az állam kormányzatát részint pedig a békediktatumok szerzőit terheli a felelőség. Ennek következtében a *tőketulajdonosoknak*, az ipari munkásság esetében a *munkaadóknak és az államkormányzatnak kötelessége a munkanélküliségről való gondoskodás*. A felvilágosodott gondolkodás csak a munkához való jog álláspontjára helyezkedhetik (lásd a német-birodalmi alkotmány 163. §-át), tehát a társadalmi és gazdasági szervezetnek, amely képtelen munkát adni a munkaképes, dolgozni akaró munkásnak, kötelessége, hogy vagy biztosítsa a munkásnak a munkanélküliség tartama alatt való megélhetését, vagy alakítsa át helytelennek bizonyult szervezetét, amely képtelen munkaalkalmat nyújtani a dolgozni akaróknak, de a herének életlehetőséget nyújt.

Ha a felelőség kérdésének szemszögéből nézzük a külföldi törvényalkotásokat, akkor meg kell állapítanunk, hogy legtöbbje az államszervezet, a munkaadó és a munkások *kollektív felelőségét* veszi alapul. A munkás felelőségénél tekintetbe vehetjük a kellő szakértelem hiányát és a munkás egyéniségében esetleg előforduló különböző hiányokat. Tény, hogy a *szakképzés hiánya* fokozza a munkanélküliség beállításának lehetőségét, de másrésről ismerjük el, hogy a szakképzés állami kötelesség, mert az állam érdeke polgárai személyi képességeinek fejlesztése és mivel ez az állam rendelkezésére álló eszközökkel szabályozható, állami feladat a tanoncoknak oly kiképzésben való részesítése, amely biztosítja számukra, hogy beállandó esetleges munkanélküliségük ne legyen szakképzettségük hiányának következménye. A felelőség elvére

tekintettel, a munkanélküliség, valamint annak következményei ellen való küzdelemmel járó anyagi megterhelés jogszerűleg csakis a munkaadókra és a közületre hárítható.

Kinek érdeke a munkanélküliség leküzdése? A felelet erre igen egyszerű. A munkanélküliség kockázat. Kockáztatja az állam gazdasági életének egészséges voltát, a munkásnak és családjának megélhetését, végül bizonytalan légkört teremt a munkaadók számára. Az állam kockázata csak az állami feladattal kapcsolatban tárgyalható. *Az állam végső célja a meghatározott állami területen azonos középponti hatalom alatt élő családok kockázat nélkül való együttműködésének biztosítása.* Az állami feladat lényege tehát a család létevel kapcsolatos kockázat kiküszöbölése, amely elsősorban a családfő létének és megélhetésének biztosításától függ. Az elsősorban való tekintettel az államnak kötelessége bizonyos határokon belül békés külpolitika folytatása, az utóbbira való tekintettel a családfő számára állandó kereseti lehetőség nyújtása. Tehát *minél kisebb a család kockázata, annál nagyobb a faj és ennek révén a nemzeti munkaerők szaporulata. A munkanélküliség ellen való hatályos küzdelem tehát részint a lakosság megelégedettségét, részint a népesség számának és erejének növelését eredményezi.*

A munkásnak is érdeke a munkanélküliség leküzdése, mert ránézve a nyomor egyik okának megszűnését jelenti, és bérpolitikai szempontból a munkásság megszabadul a bérszintet nyomó munkanélküliek tömegétől. *A munkaadó munkáspolitikájában szerepelnie kell úgy a jövőbeni munkásnemzedékre vonatkozó gondnak, mint a munkások minőségének fokozására irányuló törekvésnek.*

A munkanélküliség rémének kitett munkás elhárítja magától a fajfentartás gondolatát. Ennek következtében megszűnik az az ideális állapot, amely Flórenceben és Velencében egész szakmunkáscsaládokat termelt ki történelmi idők során. A munkás minőségének fokozására irányuló szempont az előbbinél is fontosabb. A munkanélküliség ideje alatt az egyén ellustul, munkaereje csökken, elveszti gyakorlatát, tehát munkaképessége veszteséget szenved.

A munkanélküliség ellen való küzdelem során gyakorta alacsonyabb természetű munkát, végeztenek a munkanélkülivel, vagy egyszerűbb munka végzésére képezik át őt — *leminősítik.* A munkásnak ezzel a leminősítésével találkozunk úgy Angliában, mint Németországban. Ez kártékony az államra, mert *csökkenti*

a nemzetnek munkaerejében levő vagyonállagát; a munkásra,, mert őt alacsonyabb minőségű dolgozóvá fokozza le; a munkaadóra, mert nagy ipari fellendülések idejére megfosztja elsőrendű szakmunkásaitól.

A külföldi szociális törvényalkotások, méltányolva az állam, a munkás és a munkaadó hármasság érdekét, mindháromra hátrították a munkanélküliség leküzdésének anyagi terhet.

A munkanélküliség elleni biztosítást a lehető legsürgősebben meg kell valósítanunk, mert a szükségmunkák, vagy kis arányuk következtében nem nyújtanak elég munkaalkalmat, ha pedig nagyarányú szükségmunkák iratnak ki, azoknak végrehajtása, miként Németországban, a költségvetési egyensúly helyreállítását, tehát az ország újjáépítésének alapját alkotó szanálási terv megghiúsulását jelentene, igaz, hogy a munkanélküliség elleni biztosítás nehéz helyzetben levő iparunk számára újabb szociális terheket ró, de iparosainknak be kell látniok, hogy a nemzetközi átlagnál alacsonyabb munkabérek és az új vámtarifa érdekeit méltányoló protekcionizmusa számukra jelentékeny anyagi előnyt jelent amelynek ellenében nyugodtan magukra vállalhatják azon szociális tehertételeket, amelyek a magyar iparral versenyben álló külföldi termelést fokozottabb mértékben terhelik, pl. az agkori biztosítás fizetett egy-két hétig tartó, éven ki-mi szabadság, stb. Úgy látszik, a gyáripari érdekképviselő köztestületben álló vezetője, Fenyő Miksa dr. is elismeri a munkára való jog etikai igazságát.), amelynek természetes konzekvenciája, — ha nem akarunk a Louis Blanc ateliers nationales alapító ferde és tökéletes összeroppanáshoz vezető ideológiájába esni, — a hatósági központosított munkanélküliség elleni biztosítás. Hiszen csak két alternatíva van: munkaalkalom nyújtása, vagy annak hiányában a munkanélküliség rizikója elleni biztosítás. Mivel a munkanélküliség okai túlnyomó részben nemzetközi természetűek és az ipari tevékenység vas-korlátja a rendelkezésre álló tőkék nagysága, a legcélravezetőbb kormányintézkedések sem nyújthatnak az összes munkanélküliek számára munkaalkalmat. Louis Blanc által 1848-ban felállított nemzeti műhelyek csődje világosan bizonyítja e tétel igazságát. Marad a munkátlanok anyagi támogatása. Előbbiekben*

*) Lásd Fenyő Miksa dr.-nak az Az Újság folyó évi július 21. számában megjelent nyilatkozatát.

igyekeztünk bebizonyítani, hogy úgy az állam, mint a munkaadó és a munkás egyaránt lehet okozója a munkanélküliség bekövetkezésének és *mindhárom tényezőnek egyaránt érdeke részint annak leküzdése, részint a munkátlanok anyagi támogatása.*

Ha az állam kizárólag a költségvetés terhére segélyfilléreket osztogatna a munkanélküliek között, a támogatásnak e primitív volta egyrészt mérhetetlen pusztítást vinne végbe pénzügyeinkben, másrészt az alamiznaszámba menő csekély pénzbeli juttatások képtelenek lennének a munkanélküliek fizikai létfenntartását biztosítani.

Ha pedig múlt századbeli, svájci példák után indulva, kizárólag a munkásokra hárítanók a munkanélküliségük esetére való gondoskodást, úgy bizonyára a kölcsönös segélyegylet jellegét magánviselő pénztárak ugyanoda jutnának, ahová a múlt század 80-as és 90-es éveiben a svájci őstípusok.

Csak a három érdekelt tényező szerves kooperációján nyugvó munkanélküliség esetére való biztosítás nyújtja e sok szenvedést és niég több elkeseredést okozó kérdésnek célszerű megoldását.

Tervezet:

Ajánlatos, hogy a kormányzat a legsürgősebben, ha lehetséges rendeleti utón szervezze meg a munkanélküliség elleni biztosítás központosított intézményét. Az intézmény hatályát *ki kellene terjeszteni mindazokra, akik jelenleg az Országos Munkás-Betegsegélyző Pénztár tagjai.*

Munkanélküliség esetére járadék élvezésre jogosult minden pénztártag, akinek magánvagyonra 10.000 aranykoronát, vagy hav jövedelme 200 aranykoronát meg nem haladja és utolsó munkahelyét *önhibáján* kívül álló okok folytán, merőben az *általános gazdasági viszonyok kedvezőtlen alakulása következtében* volt kénytelen munkaadójának felmondása folytán elhagyni (*objektív munkanélküliség*). Ne részesüljön tehát járadékszerű támogatásban az,

- a) aki a munkát strike, vagy lock-out következtében szakította meg,
- b) akinek munkaadója vétkes magatartás miatt mondott fel,
- c) akit egészségi viszonyai betegség, baleset, aggkori gyengeség készítettek ármunka abbahagyására,
- d) végül aki izgága természete folytán könnyelmű módon, vagy kiélezett bérvíta következtében meggondolatlanul munkahelyét elhagyta.

Hogy a munkanélkülínél az állástalanságot előidéző okok ellenőrizhetők legyenek, munkanélküliség esetén *járadék élvezésére csak az lenne jogosult, aki utolsó munkaadójától objektív munkanélküliségét igazoló bizonyítványt tud felmutatni.* Ha a munkaadó munkásának tényleg az üzemi redukció következtében kénytelen felmondani, úgy az utolsó bér kifizetésekor okmányt lenne köteles munkátlanná vált, volt alkalmazottjának nyújtani, az elbocsátás közvetlen okát a valóságnak megfelelően feltüntetve.

Járadékok.

A járadék élvezésére jogosult munkás a pénzbeli támogatást egy országos alapból nyerné, amelynek vagyonát, illetve jövedelmét *munkaadók és munkások heti járulékai* alkotnák és pedig a munkaadó személyenkint és hetenkint 40 aranyfillért, a munkás pedig, amennyiben a munkabére a 20 aranykoronát meg nem haladja, személyenkint és hetenkint 30 aranyfillért, ellenkező esetben 50 aranyfillért lenne köteles az alap javára befizetni! Mivel az országos betegsegélyző pénztár tagjainak évi átlagos száma 446.389, számításom szerint kb. a tagok $\frac{1}{4}$ -e lenne a heti 30 aranyfilléres, $\frac{3}{4}$ -e pedig a heti 50 aranyfilléres járulék fizetésre kötelezve. E számításnak megfelelőleg:

a) munkás járulékok:

111.600 tag à 30 aranyfillér	33.480 aranykorona,
334.789 „ à 50 „	167.400

Összesen . . 200.880 aranykorona;

b) munkaadók járulékai:

446.389 tag után à 40 aranyfillér 178.556-60 aranykorona. *Munkaadók és munkások járulékai összesen heti 379.435-60 aranykorona.* Természetesen e 380.000 aranykoronát kitevő összeg nem egy konstans szám, mert úgy a kötelező pénztártagok száma folyton fluktuál, mint a 20 aranykoronánál kevesebbet és többet keresők közötti arány állandóan változik. Hozzávetőlegesen az ezen számítások szerint az *alap javára hetenkint befizetett járulékok összege 370.000 és 390.000 aranykorona között váltakoznék.* Az aranykoronát 18.000 papírkoronával számítva, egy maximális átlag bértételnek megfelelően fizetett munkás heti 450.000 papírkorona jövedelméből 7.200 K-t, tehát körülbelül $1\frac{2}{3}$ -ot fizetne a munkanélküliség esetére szóló

biztosítás alapjának javára. A munkás és munkaadó, általam tervezett járuléakai pontosan úgy aránylanak a heti munkabérhez, mint Angliában és Olaszországban 1923. év folyamán megállapított járulékok. Mivel a kötetező pénztártagok számából kb. 300.000 esik a szorosabb értelemben vett iparra, könnyen kiszámíthatjuk, hogy a munkanélküliség esetére szóló biztosítás az ipari munkaadók számára az adminisztrációs költségektől eltekintve 120.000 aranykorona heti terhet jelent, ami egy 200 munkást átlagban 70.000 napi, 420.000 korona hetibér mellett foglalkoztató gyárüzemeknél heti 84 millió K bérfizetéshez arányítva heti 1,440.000 koronát tesz ki, ami megfelel $1\frac{3}{4}$ -es, az adminisztrációs költségekkel 2% -os béremelésnek.

Úgy vélem, hogy munkaadóink terheiknek mindössze 2%-os emeléséért nem fogják megakadályozni a munkanélküliség kérdésének sociális szellemenben való megoldását.

Látjuk, hogy a munkanélküliség elleni biztosítás ezen tervezete egyenlően arányos $1\frac{3}{4}$ -2%-os megterhelést jelent az ipar alanyi tényezői számára, mely arányszám megfelel úgy az érdekeltek teherbíró képességének, mint a nemzetközileg elfogadott és alkalmazott elveknek.

A járulékok befizetése vagy a munkásbiztosító pénztár útján történhetik (ausztriai rendszer) vagy könyvekbe, illetve kártyákra ragasztott bélyegek útján, az angol, utóbbi olasz gyakorlatnak megfelelően. Magam részéről az angol rendszer elfogadását javasolnám, amely szerint minden munkás egy könyvecske felett rendelkezik, melynek 2 évi tartama felosztott hetenkint 2-2 bélyeg beragasztására alkalmas rubrikáiba a heti bérfizetés előtt a munkaadó, illetve tisztviselője ragasztaná be a piros, a munkabér átvételekor pedig a munkás a magával hozott vagy a gyárban beszerzett sárga, szóval másszínű járulék-bélyeget. Ezen eljárás révén a munkás ellenőrizheti azt, hogy a munkaadó bérfizetés előtt lerótt-e az utána fizetendő járulékot, a munkaadó, illetve tisztviselője csak a munkásjárulék-bélyeg lefizetésével egyidejűleg fizeti ki a munkabért. Tekintettel a szembenálló két fél hazánkban sajnos túlerős antagonizmusára, valószínű; hogy a kölcsönös ellenőrzésnek e rendszere ideális.

Nehézkes ellenőrzési rendszer mellőzése végett leghelyesebb, ha két-három 2 tagú paritásos bizottság, melynek tagjait 2 havonként cserélnék, úgynevezett stich-próbák végett a gyárakban kiszállana és a járulék-bélyegek pontos beragasztását ellenőrizné. Mulasztások esetén a sanctio munkaadóval szemben első alkalommal hibánkint

100 aranykorona, visszaesés esetén 1.000 aranykorona. Munkásoknál első esetben a heti járulék 10-szerese, visszaesés esetén a járadék élvezésből meghatározott időre való kitiltás.

Járadék-segély.

Bizonyos meghatározott *6-10 napos várakozási idő elteltevel*, amely az ellenőrzést végző szervnél történő első bejelentéskor kezdődik, a munkás objektív munkanéliségét igazoló irat és a járulékok pontos fizetését igazoló könyvecske bemutatására heti járadék-segélyben részesül.

A járadék-segély nagysága:

heti 20 aranykoronánál kevesebbet kereső munkásnál heti 8 aranykorona. 20 aranykoronánál többet kereső munkásnál heti 10 aranykorona. Tekintettel *a munkanélküliek hozzávetőlegesen 35-40.000-re tehető számára*, valószínű, hogy az átlagos munkanélküliség a válság periódusban 40.000 körül fog mozogni, de az is biztos, hogy *a pénzügyi szanalásokat mindenkor és mindenütt nyomon követő gazdasági válságot egy egyenletes menetű, nyugodt, konjunkturális kilengésektől aránylag ment, gazdasági élet váltja fel. Az utóbbinak folyamán a munkanélküliség bizonyára jelentékenyen csökkeni fog* és bár helytelen jóslásokba bocsátkozni, valószínű, hogy a munkátlanok száma 10.000 körül fog váltakozni.

A munkanélküliek számát 40.000-re becsülve, mely számból kb. 10.000 a heti 20 aranykoronánál kevesebbet kereső munkásokra esik, a 370-390.000 aranykorona heti jövedelemmel rendelkező alapból járadék címen heti 380.000 aranykorona kerül kifizetésre. A járadék nagysága a járulékhöz arányítva megfelel az *olasz 0.35: 7.50, 0.70:15.qq, 5%-os és az angol ugyancsak 5%-os aránynak*. A munkabérhez viszonyítva a járadékot, mely Olaszországban és Hollandiában az előbbinek maximum 50%-a, a jelen esetben papírkoronában 210.000 korona lenne a *10 arany koronás alap járadék 180.000 papírkoronát kitevő összege is megfelel a nemzetközileg alkalmazott munkabér és munkanélküliség esetén fizetett járadék-segély közötti aránynak*.

Családi segély.

Mindazon munkások, akik járulék fizetésük kezdetekor, vagy családi állapotuk változásakor megtörtént házasságkötést, gyermekszületést, okmányokkal igazolják, családtagonként kötelesek 10 aranyfillérenyi járulék-pótlékot fizetni, aminek adminisztratív megkönnyítését előmozdítja $50 + 10 + 10 +$ aranyfill. $+ \dot{a}$ 1 K-ig terjedő járulék-bélyeg címleteknek kibocsátása. Tehát egy gyermekes nős munkás $50+10+10$, tehát 70 aranyfilléres bélyeget lenne köteles hetenkint leróni. Az átlagos munkáscsaládnak, 4 tagot számítva és figyelemmel a nőtlenek aránylag nagy számára, valamint arra, hogy a pénztártagok között számos a háztartásbeli alkalmazott és munkásleány, valamint, hogy egy ugyanazon család több tagja, tagja egyszerismind a munkásbiztosító pénztárnak, feltételezhetjük, hogy minden kötelező pénztártagra maximum 1, nem pénztártag családtag esik. Ezen ^meggondolások alapján a családtagok számát 420.000-re becsülve, ïeti 42.000 aranykoronát remélhetünk a családi pótlékokból. 40.000-re becsülve a munkanélküliség maximális átlagát és ugyancsak átlag egyre-egy családtagot, *heti 1 aranykorona családi pótlékot tervezve, a családi járadék-pótlék heti 40.000 aranykorona terhet ró az e célra 42.000 aranykorona fedezettel rendelkező alapra.* Az alap kezelése és adminisztrálása állam funkció lenne, melynek költségeit (Angliában 8.8%), 10%-ra becsülve, kb. 40-45.000 aranykorona költségvetés viselné. A munkanélküliség elleni biztosítás az ellenőrző szervezet működését is beleszámítva évi 2,600.000 aranykorona terhet ró az államra, mely összeg a közmunkák rendelkezésére álló 12 millió arany K-ás hitel keretből könnyen kiszakítható.

A járadék-fizetés időtartama.

Egyes államokban, a törvények pontosan meghatározzák azt az időtartamot, amelynek meghaladtával a munkanélküli igényét kimeríti. Így:

Ausztriában	évi	12 hét,
Belgiumban	„	60 nap,
Franciaországban.....	„	60 „
Angliában	„	8 hét, később 32 hét

ideig tartó járadékélvezés után az illető pénzügyi évben a munkás minden igénye megszűnik és munkanélküliség esetén járadék-

segélyben nem részesül. Miként az Angliáról szóló fejezetnél tárgyaltuk, az esetben, ha a munkanélküli járadék-segély elégtelen, vagy hosszú ideig tartó munkátlanság esetén igénye kimerül, a szegényügyi törvények alapján fizetett segélypénzek elejét veszik a fenyegető nyomornak. De nálunk munkanélküli járadék-segélyt időbeli korlátozáshoz kötve, hosszú munkanélküliség esetére éhínségnek tesszük ki a munkanélkülit és családját. A hazai munkás osztály 6-8 esztendeje oly alacsony bérniveau mellett él, hogy nélkülözések esetére tartalékolásra sohasem gondolhatott, sőt háború előtt szert tett ingóságai egy részét is felélte. Ezért nálunk 2-3 hétig tartó keresetnélküliség már sötét nyomort és gyötrő éhséget jelent. Nem javaslom tehát törvényileg szabályozni a járadék-segély élvezésének maximális határát.

Ellenőrzés.

Az ellenőrzés szerepét kizárólag a hatósági munkaközvetítőre kellene ruházni. A munkaközvetítés és munkanélküliség elleni biztosítás, mint előbb volt alkalmam már jelezni, egymástól olyannyira elválaszthatatlan, hogy az utóbbi az előbbitől függetlenül prosperálni képtelen. Közmegnyugváásra a kérdést csak úgy oldhatjuk meg, ha munkanélküliség elleni biztosítás egész adminisztrációját a pártatlan hatósági munkaközvetítő feladatává tesszük. Világos, hogy a szakszervezeti adminisztráció ellen a munkaadók emelnének kifogást és egyesekhez közelfekvő gondolat, hogy a szakszervezetek a munkanélküliség napirenden tartásával nem akarnak egyebet elérni, mint hogy az állam reájuk bízva a járadék-segélyek kifizetését és a munkanélküliek ellenőrzését, ami természetesen a szakszervezetek állami szubventionálását jelentené (genti rendszer). Úgy Németországban, mint Angliában a munkanélküliség elleni biztosítással járó ellenőrzést a hatósági munkaközvetítő hivatalok látják el, s Angliában is belső kapcsolat áll fenn a munkanélküliség elleni biztosítás és labour exchangek között. Javaslom, hogy a munkás elbocsátásról szóló igazolványát kézhez véve 48 órán belül jelentkezzen az illetékes hatósági munkaközvetítő hivatalnál és lépjen fel mint munkát kereső. Az első bejelentéstől számított 8 napon belül a munkanélküli legalább 4-szer lenne köteles a munkaközvetítőnél állásért folyamodni. A 8 nap eltelte után részesülne az első járadékban. Amennyiben a munka-

közvetítő munkaalkalmat számára nyújtani nem tud, *a munkátlan naponként köteles a közvetítőnél jelentkezni* és annak teljesítésével igazolja részint, hogy nincs állásban, mert ellenkező esetben nem jelenhetne meg, részint, hogy bármikor kész a hatósági munkaközvetítő által közvetített állást betölteni, röviden *munkakészségéről tesz tanúbizonyságot*.

A munkanélkül álló köteles lenne mindazon állást habozás nélkül elfogadni, mely után a helyi szokásos munkabéternél nem alacsonyabb bér jár és amelynek elfogadása úgy a munkahely fekvése, mint családi körülményei folytán számára lehetséges és *a munkahely nem strike vagy lock-out folytán ürült meg*.

A munkahely elfoglalásának kötelező voltából gyakran viták keletkeznek, melyek fölött első fokon a munkaközvetítő, hivatal vezetője, vagy annak helyettese dönt, míg másod és végső fokon a munkaközvetítő élén álló paritásos bizottság köteles 7 napon belül határozatot hozni. Amennyiben a másodfokú határozat a munkanélkülire nézve kedvezőtlen, s időközben a visszautasított állást mással töltötték be, a munkanélküli 1 hétre a járadékélvezésből kizáratik, de annak dacára köteles naponta a munkaközvetítőnél jelentkezni. A jelentkezést a munkaközvetítő megfelelő pecsétekkel igazolná, melyeknek hamisítását és utánzását egy elfogadott és szakértők előtt ismert német rendszer teszi lehetővé. *A járadéksegélyeket a munkaközvetítők a heti utolsó jelentkezéskor a 6-szori jelentkezés igazolása után fizetik ki. A munkanélküliség elleni bizfositás és munkaközvetítés egybekapcsolása tehát igény szerény közigazgatási kiadással lehetővé tenné úgy a munkakészségnek, mint annak az ellenőrzését, hogy a jelentkező és járadékot élvező valóban kereset nélkül áll-e.*

Ha akadnak egyesek, akik kétségbe merészelik vonni a hatósági munkaközvetítő szakszerű vezetését és szervezését, csak csodálkozni lehet azon, hogy minő felelősségérzettel lehet e kérdéshez hozzászólni a német minta alapján szervezett hatósági közvetítők működésének közvetlen vizsgálata és szervezetének tanulmányozása nélkül.

Utazási kedvezmények és segélyek.

Mivel a munkaközvetítőtől távol lakó munkások számára kötelező a mindennapi jelentkezés, a közlekedés drága volta miatt, jelentős

kiadással járna, a munkaközvetítőnek napi kétszeri ingyenes utazásra jogosító heti-jegyet kellene kiadni mindazon munkanélküliek részére, akik a közvetítőtől gyalogszerrel számítva, több, mint 1 órás távolságban laknak.

Nagy érdek fűződik ahhoz, hogy a munkanélküliek lehetőleg a vidékre közvetíttessenek, ezért három hétre szóló járadékot egy összegben kellene kiutalni azon munkásoknak, akik a fővárosi munkaközvetítőnél valamely vidéki munkahely elfogadására magukat írásbelileg kötelezik. Természetesen a három hetes járadékösszegnek kifizetését követő 4 héten belül újabb járadéktámogatásban a vidékre közvetített munkás semmi cím alatt sem részesülhet. Midőn a vidékre közvetített munkanélküli a fővárosi munkaközvetítő szervnél a vidéki munkahelyet elfogadja, a munkaközvetítőtől egy speciális egy alkalomra szóló ingyenes utazásra jogosító igazolványt nyerne, úgy saját maga, mint családtagjai számára. A felsorolt utazási engedmények és segélyek megkönnyítik a fővárosban nyomorgó munkanélküli tömeg egy részének különböző vidékekre való levezetését.

Átképzés.

A járadéktámogatásban részesülő köteles lenne a más iparra való átképzés vagy tanulatlan munkásoknál ki-, illetve *továbbképzés céljára szervezett tanfolyamokat pontosan látogatni*, a járadékfizetés megvonásának sanctiója mellett.

Válságalap.

A jelenlegi rendkívül súlyos munkanélküliség következtében könnyen megeshetik, hogy az alapba befolyt járulékok nem fedeznék a járadéktámogatások fizetésével járó kiadást. Erre való tekintettel a munkanélküliség elleni biztosítást hatályba léptető törvény vagy rendelet megjelenésétől számított 4 héten belül a munkaadók és munkások, bár kötelezve lennének a heti járulékok befizetésére, de a járadék-támogatások első ízben csak az 5. hét végével fizettetnének ki, aminek következtében kb. 1,400.000 aranykorona tartalékalap, válságalap létesülne, melyet az állam 50%-os szubvencióval dotálna.

Az állami hozzájárulással együtt 2,100.000 aranykorona vagyonnal rendelkező válságalap fedezné a lefizetett járulékok és a kifizetett járadékok között esetleg mutatkozó hiányt.

Munkaközvetítés.

A munkanélküliség elleni biztosítás ellenőrzési teendőinek ellátása fokozottabb terhet ró a hatósági munkaközvetítő intézetre. Számításom szerint kb. 60, átlag havi 110 aranykoronás javadalommal járó állásnak újabb rendszeresítése válna szükségessé, ami a számításba vehető dologi kiadásokkal együtt a költségvetést körülbelül 30.000 aranykoronával terhelné. *A hatósági munkaközvetítő ilyémvű kifejlesztése nélkül a hazai munkapiac kifogástalan megszervezése és a munkanélküliek ellenőrzése több mint lehetetlen.*

Banktisztviselők munkanélkülisége.

A munkanélküliség elleni biztosítás jelen tervezete nem vonatkozik a pénzintézetek tisztviselőire. Úgy vélem, hogy az a katasztrofális munkanélküliség, mely a banktisztviselők társadalmát állandó rettegésben tartja, angol mintára készített, *a kormány, Tébe. és a Ptoe. között létrehozandó special scheme, külön terv alapján lenne orvosolható.* Munkanélküliség esetére *válság-alapot kellene létesíteni,* amelyet állami ellenőrzés alatt, egy paritásos bizottság adminisztrálna. Úgy a munkaadó, mint a tisztviselők hetenként és személyenként 1 aranykorona járulékot fizetnének az alapba, amelyből igazolt állásnélküliség esetén, nőtlen tisztviselők heti 10, családosok heti 15 aranykoronát húznának. Visszaható erővel esetleg rendeleti utón ajánlatos lenne, ha a kormány a pénzintézeteknek megtiltaná, hogy a köteles végkielégítést bárminő címen, ha mindjárt a tisztviselőnek a bankkal szemben vagy annak ügyfeleivel szemben fennálló követeléseit fejében jóváírja vagy visszatartja. A bankok köteleztessenek, *hogy a felmondó levél kézbesítésével egyidejűleg készpénzben fizessék ki elbocsájtott tisztviselőiknek végkielégítését. Ez lehetséges, hogy nem jogászi megoldás, de mindenesetre humánus és igazságos terv.*

Az ipari hitel kérdése.

A munkanélküliség elleni biztosítás bevezetése azonban csak a nyomor enyhítésére és a fájdalmak csillapítására alkalmas. A fő cél, mit mindenkor szem előtt kell tartanunk, *új munkaalkalmak teremtése.*

Angliai példából láhattuk, hogy a szükségmunka mennyire költséges és elégtelen panacea. A megoldás a magánipar versenyképességének fokozása. Közhellyé váll, hogy ipari tevékenységünket elsősorban a súlyos hitelfeltételek akadályozzák. Beigazolódott Stuart Mill elmélete, hogy az ipara tőke nagysága által határolt. Ha tehát iparunk fejlesztését kívánjuk előmozdítani, úgy elsősorban az iparunk rendelkezésére álló tőkét kell szaporítanunk. A jegybank elnökének tiszteletreméltó nézete szerint a jegybank nem tekinthető termelési hitelek forrásának. De míg a békeidőben a kettős monarchia pénzügyeiben felgyülemlett 14 milliárd értékű betétek épen hogy elegendők voltak a termelési hitelek folyósítását biztosítani, addig a betét-üzletnek háború utáni pangása és a jövedelmek csökkenése következtében a betétek eltűntek a takarékoság szellemével együtt. Ha a jegybank termelési hiteleket nem folyósíthat, úgy az egyetlen megoldás a külföldi tőkének a hazai iparba való bevonása.

Mivel iparosaink indokoltan tartózkodnak attól, hogy potom árért jelentékeny részesedést nyújtsanak a külföldi tőkének, ezért legkézenfekvőbb megoldás, hogy *egész iparunk egyetemlegesen vegyen fel egy szükséghez mért nagyságnak megfelelő külföldi kölcsönt. A gyáripari érdekeltség a felelősség vállalását, illetőleg tagjai között bizonyos kulcs-arányt állapítson meg, amely kulcs szerint terhelné az egyes vállalatokat a felveendő gyáripari kölcsön. A Gy.O.Sz. kötvényeket bocsásson ki, melyek nemes valutára, vagy aranykoronára szólnának és ezen kötvényeket, melyeknek fedezetét a Gy.O.Sz. összes tagjainak vagyona alkotná, a gyáripari érdekeltség a külföldön bizonyára ti Nemzeti Bank hitelfeltételeinél előnyösebb feltételek között plassiros-hatná. E megoldás révén a magyar ipar olcsó és hosszú lejáratú termelési hitelhez jutna.*

*

A munkanélküliség megoldását tekintve, különböző nézetek merülhetnek fel, de a magyar társadalomnak egynek kell lennie abban, hogy azt a *nyomort, elkeseredést és bizonytalanságot*, amely a munkanélküliség nyomában jár, *enyhíteni, csillapítani kell*. Mikor a környező államokból mind több és több hírt hallunk, melyek Rikov által kezdeményezett, új lendületet vett agitációnak erősödésére vallanak, akkor *a munkanélküliséget nemcsak a humanitás és ethika*

szempontjából kell vizsgálat tárgyává tennünk, hanem fontoljuk meg, hogy a munkanélküliség orvoslása egyszersmind politikum is. Az állam és társadalom rendjének, a gazdasági termelő folyamat continuitásának védelme a munkanélküliség elleni küzdelem. Ezért kísérjük aggódó figyelemmel a munkanélküliség terjedését és reméljük annak a Krisztusi szeretet jegyében való orvoslását.

1924. július hó 23.-án.